

EKONOMI-
HÖGSKOLAN

Avtalstolkning i förhållande till Artificiell Intelligens

Vilken medverkan kan Artificiell Intelligens ha i avtalsprocessen, och får det betydelse för appliceringen av den svenska tolkningsläran?

Cassandra Newstam

INSTITUTIONEN FÖR HANDELSRÄTT

Affärsjuridisk kandidatuppsats

15 högskolepoäng

HARH13

VT 2024

Sammanfattning

AI-teknik används mer och mer i dagens samhälle och i och med det uppstår en del juridiska frågetecken. Ett av dessa frågetecken är vilken medverkan AI kan ha i avtalsprocessen. Syftet med denna uppsats är att besvara frågan om dagens tolkningsmetoder kan appliceras på avtal skrivna med hjälp av AI. Eftersom det finns väldigt många sorters avtal har arbetet avgränsats till hur en svensk domstol tolkar avtal mellan näringsidkare (*kommersiella avtal*).

Utgångspunkten är svensk gällande rätt och jag har därför använt mig av en rättsdogmatisk metod i detta arbete. I enlighet med den rättsdogmatiska metoden har jag använt mig av författningar, förarbeten, rättspraxis och doktrin (*rättskällorna*) för att besvara uppsatsens frågeställningar. Jag har till största del utgått från avtalslagen och CISG samt förarbeten till dessa lagar. Eftersom svensk lagstiftning till stor del saknar tolkningsregler har jag även använt mig av rättsliga avgöranden från Högsta domstolen och juridisk litteratur samt juridiska tidskrifter.

För att kunna uppfylla uppsatsens syfte behövdes det först fastställas vilken medverkan AI kan spela i avtalsprocessen, närmare bestämt, kan AI på egen hand ingå ett rättsligt bindande avtal eller kan AI-tekniken i dagsläget endast användas som ett verktyg i avtalsprocessen? Därefter kunde frågan om dagens tolkningsmetoder kan appliceras på avtal skrivna med hjälp av AI besvaras.

AI har i dagsläget inte har något juridiskt stöd för att på egen hand ingå avtal utan fungerar endast som ett verktyg för att underlätta, effektivisera och förbättra avtalsprocessen. Slutsatsen av detta arbete blir därför att det inte finns några hinder för tolkningsmetoderna att appliceras på avtal där AI fungerat som en hjälpande hand. Detta eftersom den svenska lagstiftningen ger en stor frihet till parterna att själva bestämma hur och med vem de vill ingå ett avtal.

Ämnesord: AI, Rättssubjekt, Rättslig handlingsförmåga, Kommersiella avtal, Avtalsfrihet, Avtalsprocessen, Avtalsolkning, Tolkningsmetoder.

Abstract

Today, AI technology is used more and more, and alongside that, some legal questions arise. One of these questions concerns what role AI can have in the contract process. The purpose of this essay is to answer the question of whether today's interpretation methods can be applied to contracts written with the help of AI. Since there are numerous varieties of contracts, this essay has been delimited to how a Swedish court interprets agreements between commercial parties (*commercial contracts*).

Since it is Swedish law that will be used in this essay, I have used a legal domestic method. In accordance with the legal domestic method, I have used legislation, preparatory work, case law and doctrine (*the legal sources*) to answer the essay's questions. Initially, I've used the Contracts Act and CISG as well as preparatory work for these laws. Swedish law mostly lacks rules of interpretation, which means that I also used legal rulings from the Supreme Court and doctrine to answer the question regarding interpretation.

In order to fulfill the purpose of the essay, it was first necessary to determine what role AI can play in the contract process, more specifically, can AI on its own enter into a legally binding contract or can AI technology currently only be used as a tool in the contract process? Then the question of whether today's interpretation methods can be applied to contracts written with the help of AI could be answered.

The result of the essay's analysis concludes that AI currently has no legal support for entering contracts on its own. Which means that it is only used as a tool in the contract process. This means that there are no obstacles for using today's interpretation methods on agreements where AI has served as a helping hand on the way to an agreement. The Swedish legislation gives the parties a great deal of freedom to decide for themselves how and with whom they want to enter into an agreement, which enables major adjustments when both entering into agreements and interpreting them.

Keywords: AI, Legal subject, Legal capacity, Commercial contracts, Freedom of contract, Contract process, Contract interpretation, Interpretation methods.

Innehåll

Sammanfattning	3
Förord	7
Förkortningar	8
1 Inledning	9
1.1 Bakgrund.....	9
1.2 Syfte och frågeställningar.....	12
1.3 Avgränsningar	12
1.4 Metod och material	12
1.5 Disposition	14
2 Hur uppstår ett rättsligt bindande avtal?	15
2.1 Inledning	15
2.2 Hur ingås ett avtal?.....	16
2.2.1 Anbud, accept och löftesprincipen.....	16
2.2.2 CISG och kontraktsprincipen.....	17
2.2.3 Lojalitetsprincipen.....	17
2.2.4 Speciellt om kommersiella avtal	18
2.3 Vilka förutsättningar krävs för att ingå ett avtal?	19
2.3.1 Inledning.....	19
2.3.2 Parternas viljeförklaring	19
2.3.3 Vilje-, Förklarings-, och tillitsteorierna	19
2.3.4 Rättssubjektivitet och rättslig handlingsförmåga	20
2.4 Vad är syftet med ett avtal?.....	21
2.5 Ett dispositivt regelverk med analog tillämpning	21
2.6 En sammanfattande kommentar	22
3 Vad är Artificiell intelligens och hur används det?	23
3.1 Vad är AI?.....	23
3.2 Den legala definitionen av AI	24
3.3 Maskininlärning och naturlig språkbehandling	25
3.4 AI som ett verktyg inom avtalsprocessen.....	25
3.5 AI som avtalspart?.....	26
3.6 En sammanfattande kommentar	27
4 Den svenska tolkningsläran	28
4.1 Inledning	28
4.2 Vad innebär avtalstolkning?.....	29
4.2.1 Att fastställa avtalets innehåll.....	29
4.3 Vilka faktorer spelar roll i tolkningsprocessen?	30
4.3.1 Inledning.....	30
4.3.2 Den gemensamma partsviljan	30
4.3.3 Ordalydelsen.....	31

4.3.4	Ändamål, syfte och systematisk uppbyggnad	32
4.3.5	Betydelsen av bakgrundsrätten	33
4.3.6	Betydelsen av illojalitet	33
4.3.7	Internationell påverkan	34
4.3.8	Kort om helhetsbedömningen	35
4.4	En sammanfattande kommentar	35
5	Analys och slutsats.....	38
6	Avslutande kommentarer	41
	Källförteckning.....	42
	Rättsfallsförteckning.....	45

Förord

Grunden för denna uppsats är ett stort intresse dels för den allmänna avtalsrätten, i synnerhet avtalstolkning, dels för den pågående digitaliseringen och dess påverkan på avtalsrätten.

Den pågående digitaliseringen är väldigt omfattande, vilket även avtalsrätten är. Det finns oändligt många områden att diskutera rörande deras relationer till varandra men något som fastnade i min tanke för si sådär ett år sedan var hur dagens tolkningsmetoder förhåller sig till AI-skrivna avtal. Tanken fanns kvar när det var tid för mig att skriva min kandidatuppsats i affärsjuridik och fick därför helt enkelt utgöra grunden för mitt arbete.

Jag vill rikta ett stort tack till min familj för deras otroliga stöd under mina studier. Utan min mans uppoffringar och kontinuerliga stöd hade jag aldrig tagit min såhär långt. Utan mina tre små döttrars tålmod och acceptans till mina studier hade det inte heller varit möjligt. De har hejat på mig hela vägen och har accepterat många studietimmar och en inte allt för sällan trött mamma. Inte minst vill jag tacka mina föräldrar för att de funnits där i alla tuffa stunder under min studieperiod.

Jag vill även rikta ett stort tack till min handledare, Boel Flodgren. Hennes engagemang och intresse för avtalsrätten har smittat av sig, både under tiden som min lärare (då mitt intresse för avtalsrätten tog ordentlig fart) och under tiden som min handledare.

Jag är oerhört tacksam till er alla och hoppas ni inser hur mycket ni alla, på olika sätt, bidragit till att denna uppsats blev skriven.

En dag i maj, 2024.

- Cassandra Newstam

Förkortningar

ABL	Aktiebolagslagen (2005:511)
AI	Artificiell Intelligens
AVLK	Lag (1994:1512) om avtalsvillkor i konsumentförhållanden
AvtL.	Lag (1915:218) om avtal och andra rättshandlingar på förmögenhetsrättens område
CISG	Lag (1987:822) om internationella köp
DCFR	Draft Common Frame of Reference
EU	Europeiska unionen
FB	Föräldrabalken (1949:381)
Förslag 1914	Obligationsrättskommitténs förslag till lag om avtal och andra rättshandlingar på förmögenhetsrättens område, lag om avbetalningsköp m.m., 1914.
HD	Högsta domstolen
JT	Juridisk Tidskrift
KöpL.	Köplag (1990:931)
NJA	Nytt Juridiskt Arkiv
PECL	Principles of European Contract Law
PICC	UNIDROIT Principles of International Commercial Contracts
Prop.	Proposition
SFS	Svensk Författningssamling
SvJT	Svensk Juristtidning

1 Inledning

1.1 Bakgrund

I takt med den tekniska utvecklingen har även utvecklandet av *artificiell intelligens* (AI) tagit ordentlig fart och blivit en viktig del av den pågående digitaliseringen och den digitala marknaden.¹ Tittar man på den historiska utvecklingen av AI så ser man tydligt hur snabb dagens utveckling inom området är.² De senaste åren har ämnet blivit mer allmänt känt och utvecklandet av AI har därav fått extra drivkraft. AI gör det möjligt för maskiner att få vissa människoliknande drag. Genom tillgången till information gör AI det möjligt för maskiner att exempelvis resonera, analysera och lösa problem.³ Utvecklandet av AI medför väldigt mycket positivt i många aspekter av vår vardag och kan underlätta och förbättra mycket, även inom det juridiska området.⁴ När det rör sig om AI uppstår dock även en del rättslig problematik som till viss del kommer tas upp i detta arbete.

Inom avtalsrätten har AI potential att förbättra och effektivisera avtalsprocessen genom att bland annat identifiera risker i avtal, förbättra avtalsinnehållet och minska det arbete som ligger bakom hela processen.⁵ I takt med utvecklingen kommer därför AI med största sannolikhet användas mer och mer i stora delar av avtalsprocessen. Europeiska unionens (EU) antagande av AI-förordningen ger starkt stöd för att AI överlag kommer ta stor plats i vår vardag framöver, vilket gör att harmoniserade regler som skapar en rättslig ram för användandet av AI behövs inom området.⁶

När AI:s potential för förbättring och effektivisering är så pass stor kan man förvänta sig att det kommer ha en betydande inverkan på avtalsprocessen, vilket lämnar en rad olika frågor öppna för diskussion. Vad gäller exempelvis om en AI har tagit väldigt stor del i skapandet av ett avtal, kanske till och med ensam utfört arbetet, om en tvist uppstår och avtalet behöver tolkas av en domstol? Kommer det ha betydelse för tolkningsprocessen om det är en AI som utfört arbetet kontra om avtalsprocessen är utförd av människor? Kan ett avtal som är skrivet med AI tolkas med hjälp av dagens tolkningsmetoder?

¹ Europaparlamentet. Artificiell intelligens: Möjlighet och risker. *Europaparlamentet*. 2023-06-27. <https://www.europarl.europa.eu/topics/sv/article/20200918STO87404/artificiell-intelligens-mojligheter-och-risker> (Hämtad 2024-03-22).

² Max Roser. The brief history of artificial intelligence: The world has changed fast – what might be next?. *Our World in Data*. 2022-12-16. <https://ourworldindata.org/brief-history-of-ai> (Hämtad 2024-03-22).

³ Europaparlamentet. Vad är artificiell intelligens och hur används det? *Europaparlamentet*. 2023-06-27. <https://www.europarl.europa.eu/topics/sv/article/20200827STO85804/vad-ar-artificiell-intelligens-och-hur-anvands-det> (Hämtad 2024-03-22).

⁴ Europaparlamentet. Artificiell intelligens: Möjlighet och risker. *Europaparlamentet*. 2023-06-27. <https://www.europarl.europa.eu/topics/sv/article/20200918STO87404/artificiell-intelligens-mojligheter-och-risker> (Hämtad 2024-03-22).

⁵ Beverly Rich. How AI is Changing Contracts. *Harvard Business Review*. 2018-02-12. <https://hbr.org/2018/02/how-ai-is-changing-contracts> (Hämtad 2024-03-22).

⁶ Europaparlamentets och rådets förordning om harmoniserade regler för artificiell intelligens (rättsakt om artificiell intelligens).

Lag (1915:218) om avtal och andra rättshandlingar på förmögenhetsrättens område (Avtalslagen, AvtL) är en lag som kan appliceras på många olika typer av avtal och är väldigt generellt uppbyggd (*lex generalis*) vilket gör att den, trots att det är en gammal lag, fungerar även idag. Att ett avtal uppstår genom att en part lämnar ett *anbud* och den andra parten lämnar en *accept* framgår i 1 kap. 1 § AvtL. Lagen sätter dock inte upp några regler kring hur ett avtal sedan ska tolkas utan detta är något som växt fram ur rättspraxis. Däremot finns det regler kring vad som krävs för att ett avtal ska vara rättsligt bindande, närmare bestämt vilken rättslig status parterna kan ha och att en viss ålder ska vara nådd.

För att kunna fastställa avtalsinnehåll är en förutsättning att det finns ett avtal att tolka. För att ett avtal ska uppstå krävs att det finns två (eller flera) parter som gemensamt ingår ett avtal. För att ingå ett avtal krävs *rättssubjektivitet* och *rättslig handlingsförmåga*.

Högsta domstolen (HD) har genom en rad avgöranden fastställt riktlinjer för hur metoden för tolkningen ska gå till. Avgöranden från HD har en prejudicerande verkan vilket innebär att de blir vägledande för likartade fall i framtiden. Det är dock inte ett måste att följa dessa avgöranden utan ny praxis kan växa fram med tiden i takt med hur samhället i övrigt utvecklas. I HD:s avgörande har det i vissa fall framstått som att de olika tolkningsmetoderna ska användas i en viss ordning men en sammanlagd praxis ger uttryck för att det krävs en helhetsbedömning av alla omständigheter som kan tänkas vara av betydelse i det enskilda fallet.⁷ De relevanta faktorerna att ta hänsyn till är bland annat *den gemensamma partsviljan*, avtalets *ordalydelse*, *bakgrundsätten* (dispositiv rätt, handelsbruk och sedvana), *parternas agerande* före och efter avtalsslut, *syftet* och *ändamålet* med avtalet, m.fl.⁸

Utgångspunkten är att försöka fastställa den gemensamma partsviljan, vilket gör att man brukar utgå från avtalstexten vid avtalstolkning.⁹ När man tolkar avtalet utifrån den gemensamma partsviljan använder man sig av en *subjektiv tolkning* vilket innebär att man utgår från vad de som skrev avtalet velat att avtalet skulle innebära. När man tittar på avtalets ordalydelse används istället en *objektiv tolkningsmetod*, vilket innebär att man utgår ifrån hur en förnuftig person skulle ha uppfattat texten. Det är i regel den senare metoden som brukar behöva användas eftersom det i de flesta fall är väldigt svårt att fastställa den gemensamma partsviljan.

I *Lag (1987:822) om internationella köp* (CISG) framgår att avtalsinnehåll i första hand ska fastställas enligt parternas gemensamma partsavsikt där hänsyn ska tas till avtalsförhandlingar, den praxis som finns mellan parterna och parternas senare uppträdande.¹⁰ I de fall där CISG är tillämplig ligger detta till grund för hur avtalet i fråga ska tolkas. Är det däremot fråga om ett avtal i enlighet med vår svenska köplag (*Köplag (1990:931)*, KöpL.) så framgår inte några lagstadgade förhållningssätt när det kommer till att tolka ett avtal, men HD har i sina

⁷ Christin Ramberg & Jan Ramberg. *Allmän avtalsrätt*. 11 uppl. Stockholm: Norstedts Juridik, 2019, s. 178 f.

⁸ *Ibid.*, s. 178–208.

⁹ *Ibid.*, s. 179.

¹⁰ Artikel 8, *Lag (1987:822) om internationella köp*, CISG.

avgöranden uttryckt ett liknade förhållningssätt som CISG reglerar. Det finns även en del internationella överenskommelser, så kallad *soft law*, som till viss del reglerar hur avtalstolkning ska gå till, exempelvis kapitel 4 'interpretation' i *UNIDROIT Principles of International Commercial Contracts (PICC)*. I artikel 4.1 i det nämnda kapitlet framgår även där att man i första hand ska använda sig av en subjektiv tolkningsmetod och i de fall det inte är möjligt, ska man använda sig av en objektiv tolkningsmetod.

Många ord kan ha mer än en innebörd, vilket i praktiken kan öppna upp för en del problem vid tolkning. Det är därför alla relevanta omständigheter, inklusive det ovan nämnda, måste vägas ihop för att säkerställa en så bra och verklighetsnära tolkning som möjligt. I 3 § KöpL. så stadgas det att vi har *avtalsfrihet*, vilket innebär att köplagen inte är tillämplig i de fall något annat står skrivet i avtalet, det finns en viss praxis mellan parterna eller om parterna är bundna av handelsbruk eller annan sedvänja. Detta styrker vikten av avtalstexten och de andra nämnda faktorerna som man vid tolkning ska ta hänsyn till.

När en tvist uppstår och det behöver fastställas vad som gäller enligt avtalet mellan parterna är det logiskt att det är många faktorer som kommer spela roll i processen. Att förstå vad parterna velat få ut av avtalet, hur det gick till när de ingick ett avtal, vad som skett efter ett avtal ingåtts och om avtalet reglerar den uppkomna situationen är självklara frågor som behöver besvaras för att kunna ge en välgrundad lösning på en eventuell tvist.¹¹

Det är sällan ett avtal täcker alla möjliga situationer och det hör inte till ovanligheten att det finns vissa luckor i avtal som behöver fyllas för att kunna fastställa vad som gäller i det enskilda fallet. Exakt vad som används för att fylla dessa luckor beror bland annat på vilken sorts avtal det rör sig om och vilka parterna är.¹² Det finns en rad olika sorters avtal. *Kommersiella avtal* (avtal mellan näringsidkare) är en sorts avtal och det är denna typ av avtal som kommer ligga i fokus i denna undersökning. Internationell handel är vanligt förekommande vilket gör att det kan bli aktuellt att titta på reglering utanför det svenska regelverket även om det är en svensk domstol som ska fastställa avtalsinnehållet.

Dagens rättspraxis inom området bygger på att avtalets parter är fysiska eller juridiska personer (*rättssubjekt*) och därför ställs frågan hur avtal upprättade av AI, dvs. maskiner, passar in i dagens tolkningsmetoder. AI är en maskin med människoliknande egenskaper, frågan är om det är tillräckligt för att i rättslig mening räknas som ett rättssubjekt.

För att kunna svara på om dagens tolkningsmetoder kan appliceras på avtal skrivna av AI måste det först fastställas i vilken utsträckning AI kan medverka i avtalsprocessen. Kan AI vara part i ett avtal, och i så fall, under vilka förutsättningar? Kan AI helt på egen hand ingå ett avtal eller krävs det någon form av mänsklig inblandning för att ett avtal ska vara rättsligt bindande?

När dessa frågor är besvarade kan huvudfrågan i arbetet besvaras.

¹¹ Axel Adlercreutz & Bernad Johann Mulder. *Avtal*. 14 uppl. Stockholm: Wolters Kluwer, 2017, s. 114–116.

¹² *Ibid.*, s. 115.

1.2 Syfte och frågeställningar

Syftet med denna undersökning är att ta reda på hur avtal skrivna med hjälp av AI ska tolkas i en svensk domstol. Följande frågeställningar ligger till grund för undersökningen syfte;

- *Vilken medverkan kan AI ha i avtalsprocessen?*
- *Kan dagens tolkningsmetoder appliceras på avtal som är skrivna med hjälp av AI?*

1.3 Avgränsningar

Kommersiella avtal finns i många olika former, det kan röra sig om mindre avtal mellan mindre företag utan tidigare affärsrelationer till väldigt omfattande och långtgående avtal mellan större företag med en lång historik mellan sig. Kommersiella avtal sträcker sig även ofta över nationella gränser.

Mitt fokus kommer ligga på hur svenska domstolar tolkar kommersiella avtal. Detta innebär att jag i arbetet kommer att behandla svensk rätt. Jag kommer därför endast förklara internationell soft law väldigt översiktligt och till största del ta upp dessa för att belysa vissa samband mellan dessa regelverk och den svenska tolkningsläran. Det ges även några exempel där soft law-regelverken använts som inspiration i svenska domstolars argumentation.

I detta arbete kommer jag att fokusera på vår prejudicerande instans, det vill säga HD. Avgörande från underinstanser kommer inte behandlas.

Området rörande AI är väldigt omfattande och är inget som kommer gås igenom fullt ut i detta arbete. Fokus kommer ligga på den interna användningen av AI-system inom företag, för att exempelvis förhandla eller sluta avtal och inte på så kallade *smarta kontrakt*, som är en typ av automatiska och digitala avtal.

De delar av AI-området som jag ansett relevanta för att förstå arbetes syfte och frågeställning kommer tas upp. Det innebär att det endast övergripande kommer förklaras vad AI är och hur det används idag, med fokus på avtalsprocessen. Resterande delar av området kommer lämnas obehandlat i detta arbete.

1.4 Metod och material

I detta arbete har jag använt mig av en *rättsdogmatisk metod*. Den rättsdogmatiska metoden innebär att en analys av *rättskällorna* har gjorts, i enlighet med rättskällornas dignitet. Metoden används för att, med hjälp av författningar, förarbeten, rättspraxis och doktrin (rättskällorna), analysera och fastställa *den gällande rätten* (de lege lata).¹³ Metoden kan även användas med ett kritiskt öga för att finna ”luckor” i nuvarande rätt och till följd av detta bidra med, eller i alla

¹³ Ola Zetterquist. Begreppet Prejudikat. I *Juridiska grundbegrepp*, Christian Dahlman & Lena Wahlberg, s. 165–190. Lund: Studentlitteratur, 2019, s.21.

fall föreslå, förändringar inom gällande rätt.¹⁴ I detta arbete ligger dock fokus på att fastställa det gällande rättsläget.

Syftet med den rättsdogmatiska metoden är att med hjälp av rättskällorna få fram ett resultat som speglar den gällande rätten. I första hand används författningar eftersom dessa är rättsligt bindande. Författningar är dock ofta generella och allmänt hållna och kan behöva tolkas.¹⁵ För att tolka dessa tittar man på förarbeten som ger en bra inblick i en viss lagregels syfte och ändamål.¹⁶ Man vänder sig även till rättspraxis där det kan finnas vägledande avgöranden som kan hjälpa till att svara på frågan om hur en viss lagregel ska förstås. Rättspraxis ger även uttryck för generella rättsprinciper.¹⁷ I sista hand används doktrinen, som till största del används för den juridiska argumentationens skull, men även för att finna svar när det finns luckor i ovan nämnda rättskällor.¹⁸

Eftersom utgångspunkten för detta arbete är svensk gällande rätt och undersökningen bygger på att analysera den svenska tolkningsläran och hur denna kan appliceras på avtal skrivna med hjälp av AI, så anser jag att den rättsdogmatiska metoden är den metod som är lämplig att använda sig av.

I uppsatsen har jag som utgångspunkt använt mig av lagstiftning, närmare bestämt *avtalslagen*, *köplagen* och *CISG*. Detta har jag gjort eftersom det är de regelverk som är aktuella att undersöka för att kunna uppfylla syftet med arbetet. Jag har använt mig av en del andra regelverk för att förtydliga när en association räknas som en juridisk person (*aktiebolagslagen*, ABL) och för att förklara när en person anses ha rättslig handlingsförmåga (*föräldrabalken*, FB).

Vidare har jag tittat på förarbete till avtalslagen, det vill säga, *proposition 1915:83*, "förslag till lag om avtal och andra rättshandlingar på förmögenhetsrättens område" och *obligationsrättskommitténs förslag till lag om avtal och andra rättshandlingar på förmögenhetsrättens område, lag om avbetalningsköp m.m., 1914* (förslag 1914). Jag har även använt mig av propositionen till CISG (*Prop. 2010/11:97*).

När det kommer till att fastställa de olika faktorer som spelar roll vid tolkning av avtal har jag använt mig av rättsfall och doktrin eftersom den svenska lagstiftningen till stor del saknar tolkningsregler. I den mån jag kunnat har jag använt mig av lagstiftning men i övrigt har jag bland annat använt mig av *Joel Samuelsson "Tolkningslärans gåta"*, *Mattis Hedwall "Tolkning av kommersiella avtal"* samt en del *juridiska tidskrifter*.

Genom hela arbetet har jag även använt en del litteratur för att förklara olika begrepp och kunna föra en välgrundad argumentation. Denna litteratur består framför allt av *Axel Adlercreutz och Bernad Johann Mulder "Avtal"*, samt *Jan Ramberg och Christina Ramberg "Allmän avtalsrätt"*.

¹⁴ Ibid., s. 24.

¹⁵ Mia Carlsson. Författningar. I *Finna rätt*, Ulf Bernitz et. al., 95–123. Stockholm: Norstedts Juridik, 2023, s. 95

¹⁶ Ibid.

¹⁷ Ibid., s. 126; 166.

¹⁸ Ibid., s. 211.

I kapitel 3, som rör artificiell intelligens, har jag till största del använt mig av internetkällor, eftersom jag ansett att den grundläggande förklaringen som krävs rörande ämnet har kunnat förklaras tillräckligt med hjälp av dessa källor. Jag har till viss del även använt mig av boken "*Contracting and Contract Law in the Age of Artificial Intelligence*". Den legala definitionen av AI har hämtats från *AI-förordningen*.

Avslutningsvis kan det tilläggas att denna uppsats är skriven för en läsare som besitter grundläggande juridiska kunskaper, vilket betyder att vissa grundläggande begrepp som nämns kommer förklaras väldigt övergripligt eller lämnas oförklarade eftersom läsaren kommer anses ha förståelse för dessa.

1.5 Disposition

Inledningsvis berörs området kring avtalets ingående; hur ett rättsligt bindande avtal uppstår, dvs. vem som kan ingå avtal och vilka förutsättningar som krävs för att det ska vara möjligt. Här nämns även parternas vilja, som är grunden både för ingåendet och tolkandet av ett avtal. Det förs även en diskussion kring avtalslagens tillämpningsområde och betydelsen av dess dispositiva uppbyggnad.

Därefter behandlas artificiell intelligens lite närmare; det tas upp vad AI är och vad det används till inom det avtalsrättsliga området samt dess legala definition. Kapitlet avslutas med en diskussion kring om AI på egen hand kan ingå ett rättsligt bindande avtal.

Vidare behandlas den svenska tolkningsläran och de olika faktorer som spelar roll när ett avtal ska tolkas och parternas rättigheter respektive skyldigheter ska fastställas. Här tas även upp en del rättsfall som ligger till grund för tolkningsläran.

Dessa första kapitel utgör grunden för den avslutande analysen och är relevanta för förståelsen av uppsatsens syfte och frågeställning.

I kapitel fem utförs en avslutande analys kring arbetets frågeställning 'kan dagens tolkningsmetoder appliceras på avtal skrivna med AI?' med utgångspunkt i det som tagits upp i tidigare kapitel. I kapitlet framgår även slutsatsen av analysen.

I arbetets sista kapitel lämnas några avslutande kommentarer om arbetet.

2 Hur uppstår ett rättsligt bindande avtal?

2.1 Inledning

Civilrätten reglerar förhållande privatpersoner och andra privata rättssubjekt. Till civilrätten hör förmögenhetsrätten, personrätten och familjerätten. Vem som kan rättshandla faller under personrättens område och förmögenhetsrätten reglerar privaträttsliga rättsförhållanden som rör egendom (dock inte arv och testamente).¹⁹

Avtalslagen är grunden för den svenska avtalsrätten. Lagen gäller som utgångspunkt endast på det förmögenhetsrättsliga området men tillämpas ofta *analogt*, vilket innebär att man tillämpar lagen på oreglerade situationer inom liknande områden.²⁰ Avtalslagen reglerar ingåendet av avtal (1 kap.), fullmakt (2 kap.), rättshandlingars ogiltighet (3 kap.) och en del allmänna bestämmelser (4 kap.).²¹ Finns det speciell lagstiftning för en viss situation så gäller den speciallagstiftningen i första hand (*lex specialis*).²² Uppstår problem med en köpt vara så gäller även då andra regelverk.²³ Avtalslagen reglerar med andra ord endast slutandet av avtal inom den allmänna avtalsrättens område.

Lagar tillåter ofta agerande som avviker från vad lagen säger. Avtalslagen är en sådan lag, det vill säga, delar av lagen är *dispositiva*. Detta innebär att parterna kan komma överens om andra sätt att sluta avtal, som då blir gällande istället för lagen.²⁴ Vid oklarheter eller luckor används lagen istället för att avgöra om det finns ett rättsligt bindande avtal mellan parterna eller inte.

I detta inledande kapitel kommer det tas upp hur avtal ingås enligt vårt svenska regelverk. Enligt svensk rätt utgår vi från *anbud och accept-modellen*, vilket innebär att en part ger ett anbud, och en annan part lämnar en accept.²⁵ Exakt vilken tidpunkt anbud och accept blir gällande beror på vilka parter det rör sig om. Är båda parterna svenska näringsidkare, är det reglerna i avtalslagen som blir gällande, om en part däremot är en utländsk part²⁶ kan det bli reglerna i CISG som blir gällande.²⁷ Förutom parterna så skiljer CISG sig från avtalslagen genom att CISG även innehåller regler om rättigheter och skyldigheter för säljaren och

¹⁹ Adlercreutz & Mulder. *Avtal*. 2017, s. 22–24.

²⁰ *Ibid.*, s. 28.

²¹ Lag (1915:218) om avtal och andra rättshandlingar på förmögenhetsrättens område, AvtL.

²² 1 kap. 1 § 3 stycket AvtL.

²³ Köplag (1990:931), KöpL.

²⁴ 1 kap. 1 § 2 stycket AvtL.

²⁵ 1 kap. 1 § AvtL.

²⁶ Gäller inte alla utländska parter. Vid avtal mellan nordiska länder tillämpas inte CISG, se; 2 § CISG.

²⁷ Artikel 1 CISG.

köparen (likt köplagen). CISG sätter även upp vissa tolkningsregler, något som saknas i avtalslagen.²⁸

I detta kapitel kommer det även utredas vilka förutsättningar som krävs för att ingå ett avtal eftersom dessa förutsättningar är avgörande i fråga om huruvida det ingångna avtalet blir rättsligt bindande eller ej. Det ställs exempelvis upp vissa krav på anbudet respektive accepten och i andra regelverk sätts det upp krav för att parter ska kunna ingå ett rättsligt bindande avtal.²⁹

Vidare kommer det kort ges en förklaring till syftet med ett avtal. Ett avtal ingås för att parterna vill fastställa vissa rättigheter och skyldigheter gentemot varandra, det vill säga, vad de enligt avtalet är skyldiga att prestera och vad de kan kräva av sin motpart (*rättsförhållandet*). Det kan exempelvis handla om att den ena parten är skyldig att leverera en vara före ett visst datum och att denne part sedan har rätt att få betalt för denna vara.

Avslutningsvis förs en diskussion kring de svenska avtalsrättsliga reglerna. Avtalslagen är en generellt utformad lag och ställer inte upp krav på att avtalet ska vara en viss form (det finns dock i viss annan lagstiftning, som då skall respekteras).³⁰

Kapitlet avslutas med en kort sammanfattande kommentar rörande det som behandlats i kapitlet samt dess relevans för en vidare analys rörande uppsatsens frågeställning.

2.2 Hur ingås ett avtal?

2.2.1 Anbud, accept och löftesprincipen

Den svenska avtalsrätten grundar sig på anbud och accept-modellen.³¹ Modellen innebär att en part lämnar ett anbud (anbudsgivaren). Anbudet är ett förslag på avtal från anbudsgivaren. En annan part (mottagaren) lämnar sedan en accept och resultatet blir ett för båda parter bindande avtal. Enligt den svenska avtalslagen blir anbudsgivaren bunden direkt av sitt anbud fram till acceptfristen gått ut eller mottagaren nekar anbudet (*löftesprincipen*). Detta innebär att den anbudsgivande parten inte har möjlighet att backa från ett givet anbud utan det blir direkt rättsligt bindande (vissa undantag finns).³² Principen grundar sig i tanken att mottagaren ska ha möjlighet att under en rimlig tid fundera på anbudet utan att detta riskeras att återkallas.³³ Anbudet och accepten räknas som två separata rättshandlingar, som vid överensstämmande bildar ett avtal.³⁴ En *rättshandling* är en handling som syftar till att ha en *rättsföljd*, det vill säga leda till någon form av rättsliga

²⁸ Artikel 7–9 CISG.

²⁹ 9 kap. 1 § Föräldrabalken, FB; 11 kap. 7 § FB.

³⁰ 1 kap. 1 § 3 stycket AvtL.

³¹ 1 kap. 1 § 1 stycket AvtL.

³² 1 kap. 4–9 §§ AvtL.

³³ Obligationsrättskommitténs förslag till lag om avtal och andra rättshandlingar på förmögenhetsrättens område, lag om avbetalningsköp m.m., 1914 (förslag 1914), s. 35 f.

³⁴ *Ibid.*, s. 38.

konsekvenser. Avtalet räknas sedan som ett *rättsfaktum*, det vill säga det som sedan har betydelse för rättsföljden.³⁵

Det är inte parternas vilja i sig som rättsligt binder dem gentemot varandra utan själva förklaringen av den viljan, det vill säga *viljeförklaringen* (förklarings teorin).³⁶ Det är alltså viljeförklaringen från de olika parterna som spelar roll och så länge dessa stämmer överens med varandra har ett avtal kommit till stånd.³⁷ För att en viljeförklaring ska räknas som ett anbud finns följande minimikrav; förklaringen ska vara konkret och den ska vara riktad mot en bestämd mottagare.³⁸ I lagkommentar till avtalslagen beskriver Ingemar Persson ett avtal som ett *"på rätt sätt och i rätt tid accepterat anbud"*.³⁹ Viljeförklaringarna ligger senare till grund för att fastställa avtalsinnehållet.

2.2.2 CISG och kontraktprincipen

CISG ställer upp regler rörande både avtalsdelen och köpdelen i internationella relationer. CISG gäller som lag i Sverige sedan 1989. Från början friskrev sig Sverige från den del av lagen som rör avtal (det vill säga del II), men genom *SFS 2012:602* gäller numera även avtalsdelen i Sverige.

När det rör sig om internationella förhållanden gäller inte löftesprincipen. Parterna blir istället bundna till avtalet först då motparten accepterat anbudet (*kontraktprincipen*) vilket innebär att den anbudslämnande parten kan ta tillbaka eller ändra anbudet fram tills dess att motparten accepterat anbudet.⁴⁰ Till skillnad från löftesprincipen grundar sig kontraktprincipen på att ett bindande avtal uppstår vid ömsesidiga viljeförklaringar.⁴¹

2.2.3 Lojalitetsprincipen

En lojal samverkan mellan parterna, speciellt i fråga om långvariga avtal, är nyckeln för att säkerställa en varaktigt och lyckad avtalsrelation. Att utgå från att avtalet inte enbart ska gynna en själv utan även att motparten ska få ut så mycket som möjligt av avtalet är ett bra förhållningssätt för att lyckas med detta. Tankesättet beskriver den så kallade *lojalitetsprincipen*.⁴² HD har vid en del tillfällen refererat till lojalitet i sina avgöranden. Ett exempel på detta är NJA 2022 s. 943 *"Omsättningsmålet"*, där de uttalade *"En skyldighet att agera lojalt kan förklaras av att ett avtal syftar till att vardera parten genom samverkan ska uppnå en gynnsammare position och därför bör utgå från parternas rimliga förväntningar på hur avtalet ska genomföras. Avtalsförhållandet innebär mot*

³⁵ Ibid., s. 16.

³⁶ Ibid., s. 15 f; Ramberg & Ramberg. *Allmän avtalsrätt*. 2019, s. 46.

³⁷ Ingemar Persson. Lag (1915:218) om avtal och andra rättshandlingar på förmögenhetsrättens område. Allmän kommentar (not *), Karnov 2023-10-01 (JUNO).

³⁸ Ibid., 1 § (not 2).

³⁹ Ibid.

⁴⁰ Prop. 2010/11:97 *"Slutande av avtal vid internationella köp av varor"*, s. 6.

⁴¹ Persson. Allmän kommentar (not *), Karnov (JUNO).

⁴² Ramberg & Ramberg. *Allmän avtalsrätt*. 2019, s. 38 f.

bakgrund av det anförda att en part med omsorg, dvs. efter bästa förmåga, ska respektera även de intressen som motparten har till följd av avtalet."⁴³

2.2.4 Speciellt om kommersiella avtal

Anbud och accept-modellen är inte passande till alla sorters avtal. I kommersiella avtal är det vanliga att parterna enas om att ett avtal kommer till stånd när de efter förhandlingar kommit överens om en avtalstext och båda parter skrivit på detta avtal, eller kontrakt som denna skriftliga handling ofta kallas.⁴⁴ Eftersom 1 kap. i avtalslagen är dispositivt är detta fullt möjligt och hindrar inte att det är ett rättsligt bindande avtal som kommer till stånd. Inte heller CISG sätter upp gränser mot detta.⁴⁵ Det blir då istället handelsbruk, branschpraxis eller annan sedvana som avgör när ett avtal kommer till stånd.⁴⁶

Eftersom förhandlingar kan pågå under en längre tid är det viktigt att skilja på förhandlingsstadiet (*avtalspreliminärerna*) och de bindande viljeförklaringarna. Under tiden förhandlingarna pågår kan det dock succesivt växa fram vissa lojalitetsförpliktelser.⁴⁷ Det är inte helt ovanligt att parterna uttrycker en avsiktsförklaring (*letter of intent*) där parterna fastställer ett ramverk och även uttalar sin avsikt att ingå avtal, det vill säga, att syftet med förhandlingarna är att ett bindande avtal mellan parterna ska komma till stånd samt vid vilken tidpunkt avtalet ska anses bindande.⁴⁸ Dessa former av avsiktsförklaringar är inte rättsligt bindande men de kan medföra en utökad lojalitetsplikt mellan parterna.⁴⁹

Många kommersiella avtal grundar sig på *standardavtal* eller till stor del *standardiserade villkor*. Ett standardavtal är i förväg upprättade villkor som är avsedda att tillämpas likartat i flertal avtalssituationer, med olika motparter och där dessa villkor inte har blivit föremål för individuell förhandling. En vanlig förekommande form av standardavtal är standardavtal som är utarbetade inom en viss bransch efter förhandlingar mellan representanter från båda sidor av branschen (*agreed documents*).⁵⁰ Denna sorts avtal ersätter dispositiva lagregler.⁵¹ Vid förhandlingar som bygger på standardiserade villkor brukar fokus ligga på vem avtalet gäller, vilken summa pengar som ska betalas för en viss motprestation och inom vilken tid denna motprestation skall ske.

Om någon av parterna betar sig klandervärt under avtalets ingående (*culpa in contrahendo*) kan detta vid en tvist spela roll för avtalstolkningen.⁵² Även annat

⁴³ NJA 2022 s. 943 ("Omsättningsmålet") p. 14 och 15; se även exempelvis NJA 2017 s. 203 ("Krammjölken"); NJA 2022 s. 3 ("Svartöns pris").

⁴⁴ Adlercreutz & Mulder. *Avtal*. 2017, s. 36.

⁴⁵ Artikel 6 CISG.

⁴⁶ Adlercreutz & Mulder. *Avtal*. 2017, s. 31.

⁴⁷ *Ibid.*, s. 46.

⁴⁸ Mattias Hedwall. *Tolkning av kommersiella avtal*. 2 uppl. Stockholm: Norstedts Juridik, 2004, s. 21.

⁴⁹ Adlercreutz & Mulder. *Avtal*. 2017, s. 28.

⁵⁰ *Ibid.*, s. 31.

⁵¹ *Ibid.*

⁵² *Ibid.*, s. 46.

förhandlingsmaterial kan komma att användas som bevismedel vid en framtida tolkning av avtalet.⁵³

2.3 Vilka förutsättningar krävs för att ingå ett avtal?

2.3.1 Inledning

Under vissa förhållanden uppstår inte ett bindande avtal. En förutsättning för att det ska uppstå ett rättsligt bindande avtal är att anbudet besvaras med en så kallad *ren accept*, det vill säga att inga förändringar har skett från det givna anbudet (vid förändringar kallas det en *oren accept*).⁵⁴ Avtalslagen och CISG skiljer lite på hur de hanterar en så kallad oren accept som beror på felskrivning eller misstag, där CISG ger lite mer utrymme för ändring än vad avtalslagen gör.⁵⁵

En annan förutsättning är att parterna uppfyller det som krävs för att kunna ingå ett rättsligt bindande avtal, det vill säga, räknas som ett *rättssubjekt* och har *rättslig handlingsförmåga*.⁵⁶

2.3.2 Parternas viljeförklaring

I motiven till 1915 års lag framkommer att "*avtal kommer till stånd genom utbyte av sammanstående viljeförklaringar...*".⁵⁷ För att ett avtal ska anses ingånget krävs att det finns en tydlig vilja hos parterna att ingå ett gemensamt avtal, ett avtal kan alltså inte uppstå av en ren slump. Utgångspunkten är att det mellan parterna finns en gemensam partsvilja som framkommer genom avtalet. Parterna måste inte ha kommit överens om allt som rör förhållandet mellan dem för att avtalet ska vara giltigt, det krävs endast en kort beskrivning av vem som är parter, vad prestationerna gäller, och när och hur dessa ska ske.⁵⁸ Detta kan sedan kompletteras med bakgrundsrätt vid ett senare tillfälle, förutsatt att de ovan nämnda minimikraven är uppfyllda. Således kan ett avtal komma till stånd så länge viljeförklaringarna från parterna sammanfaller. I avtal mellan näringsidkare är det inte helt ovanligt att delar av avtalet lämnas oreglerade, för att vid ett senare tillfälle diskuteras vidare.⁵⁹

2.3.3 Vilje-, Förklarings-, och tillitsteorierna

Avtalsfriheten innebär att en person är fri att välja vem hen vill ingå avtal med. En person uttrycker sin vilja (*viljeprincipen*) genom en viljeförklaring (*förklaringsprincipen*), som sedan uppfattas av den motpart som viljeförklaringen är riktad till. Innebörden av viljeförklaringen bestäms utifrån hur motparten

⁵³ Ibid., s. 51.

⁵⁴ 1 kap. 6 § AvtL.

⁵⁵ Jmf; 32 § AvtL och artikel 19 (2) CISG.

⁵⁶ Adlercreutz & Mulder. *Avtal*. 2017, s. 23.

⁵⁷ Förslag 1914, s. 36; 49.

⁵⁸ Persson. 1 kap. 1 § (not 2), Kamov (JUNO).

⁵⁹ Hedwall. *Tolkning av kommersiella avtal*. 2004, s. 22.

objektivt sett uppfattar viljeförklaringen (*tillitsprincipen*).⁶⁰ När viljan, viljeförklaringen och tilliten inte harmoniserar kan en del juridiska problem uppstå.

Vad en person faktiskt vill (*viljeteorin*), hur denna vilja förklaras till motparten (*förklarings teorin*) och hur motparten uppfattar och fäster tillit till den uttryckta viljeförklaringen (*tillitsteorin*) är tre teorier inom avtalsrätten.⁶¹ I propositionen till avtalslagen framgår att tillitsteorin ”*passar bäst för det egentliga affärslivet, särskilt för handelsköp...*”.⁶²

2.3.4 Rättssubjektivitet och rättslig handlingsförmåga

För att någon ska kunna ingå ett rättsligt bindande avtal krävs att parterna uppnår kraven för att anses som ett rättssubjekt. Det finns i dagsläget två former av rättssubjekt, *fysiska- och juridiska personer*.⁶³ Ett rättssubjekt kan ha både rättigheter och skyldigheter. Det krävs även att rättssubjektet har rättslig handlingsförmåga. Att ha rättslig handlingsförmåga innebär bland annat att ett rättssubjekt på egen hand har rätt att ingå ett rättsligt bindande avtal.⁶⁴

En fysisk person är en levande människa.⁶⁵ Alla fysiska personer är rättssubjekt men alla har inte rättslig handlingsförmåga, vilket betyder att en person exempelvis kan äga en sak men inte på egen hand sälja denna sak. För att ha rättslig handlingsförmåga måste en person vara myndig och inte vara satt under förvaltarskap.⁶⁶ Personen måste även ha tillräcklig beslutsförmåga, det vill säga, denne måste kunna förstå konsekvenserna av sitt agerande.⁶⁷

En omyndig person som inte själv har möjlighet att ingå ett rättsligt bindande avtal på grund av bristande rättshandlingsförmåga kan genom en förmyndare ingå avtal.⁶⁸ Om en omyndig rättshandlat blir den inte bunden av detta handlande om inte förmyndaren i efterhand godkänner rättshandlingen (*ratihaberar*). Anses en person inte ha tillräcklig beslutsförmåga (på grund av exempelvis sjukdom, eller psykisk störning) kan en förvaltare utses som i dessa fall rättshandlar för dennes räkning.⁶⁹

En juridisk person är någon form av företag eller organisation (både statliga och privata), exempelvis ett aktiebolag. Ett aktiebolag får inte per automatik ställning som en juridisk person utan detta sker genom aktiebolagets registrering.⁷⁰ En juridisk person existerar inte fysiskt men har fått förmågan att kunna ha rättigheter och skyldigheter och därmed kunna påverkas av avtal.⁷¹ Eftersom juridiska

⁶⁰ Christina Ramberg. 1.3 Avtalsrättsliga principer. *Avtalslagen 2020*. 2022-07-12. <https://www.avtalslagen2020.se/Section/1.3> (Hämtad 2024-05-02).

⁶¹ Ramberg & Ramberg. *Allmän avtalsrätt*. 2019, s. 46.

⁶² Prop. 1915:83, s. 35.

⁶³ Ramberg & Ramberg. *Allmän avtalsrätt*. 2019, s. 50.

⁶⁴ Adlercreutz & Mulder. *Avtal*. 2017, s. 23.

⁶⁵ I vissa fall kan ofödda barn räknas som rättssubjekt, Se; 1 kap. 1 § ärvdabalken.

⁶⁶ 9 kap. 1 § FB; 11 kap. 7 § FB.

⁶⁷ Ramberg & Ramberg. *Allmän avtalsrätt*. 2019, s. 50.

⁶⁸ *Ibid.*, s. 51.

⁶⁹ *Ibid.*, s. 52.

⁷⁰ 2 kap. 4 § aktiebolagslagen (2005:551), ABL.

⁷¹ Ramberg & Ramberg. *Allmän avtalsrätt*. 2019, s. 50.

personer inte fysiskt existerar, kan de inte heller på egen hand rättshandla. När en juridisk person ska ingå avtal sker detta därför genom att en fysisk person/grupp agerar som en *legal ställföreträdare* eller *fullmäktig*.⁷² Det krävs alltså alltid en fysisk person för att en juridisk person ska kunna ingå avtal.

När någon agerar som en fullmäktig och rättshandlar i annans namn blir denna inte bunden av rättshandlingen utan fungerar endast som en mellanman mellan huvudmannen och tredje man.⁷³ Detta sker genom att huvudmannen ger fullmäktig behörighet att rättshandla för dennes räkning, gentemot tredje man. Det är således huvudmannen och tredje man som ingår ett avtal, inte den fullmäktige.

2.4 Vad är syftet med ett avtal?

Syftet med ett avtal är att tydliggöra rättsförhållandet mellan de parter som ingår ett avtal. Avtalet reglerar vilka förpliktelser som finns mellan parterna.⁷⁴ Det brukar även avtalas vad som gäller i olika situationer för att parterna redan innan ska veta vad som gäller vid exempelvis en försenad eller utebliven leverans, eller om en part inte betalar i tid eller var och hur en tvist ska lösas. Avtalets syfte, förutom att fastställa det grundläggande; Vem, Vad, När och Hur, är således att skapa en översiktlig relation med motparten och en förutsägbarhet vid eventuella framtida händelser.

2.5 Ett dispositivt regelverk med analog tillämpning

Grundtanken med anbud och accept-modellen är att det är två enskilda parter som ingår avtal, och förhandlar fram detta avtal fysiskt eller via skriftliga brev genom bud eller telegram. Det finns däremot inget i avtalslagen som binder själva anbud och accept-modellen till att detta skall ske fysiskt, vilket i sin tur öppnar upp stora möjligheter för anpassning. Avtalslagens generella och dispositiva karaktär öppnar upp för möjligheten att ingå rättsligt bindande avtal utanför avtalslagens ramar och eftersom lagen inte sätter upp några formkrav lämnas även möjligheten för parterna att själva bestämma form, vilket exempelvis inkluderar elektronisk form. 1 § AvtL, som reglerar själva anbud och accept-modellen är dispositiv och kan därför avtalas bort. I kommersiella fall är det vanligt att enas om att avtalet ska vara skriftligt och att bundenhet uppkommer först då parterna skrivit på kontraktet.⁷⁵ Det är inte heller helt ovanligt att parterna kommer överens om att det endast är det som står med i det skriftliga avtalet som blir rättsligt bindande, det vill säga att avtalspreliminärerna blir utan verkan.⁷⁶

Christina Ramberg benämner avtalslagen som K-märkt, en lag som inte får röras enligt lagstiftaren. Christina själv ansåg vid tidpunkten hon skrev "*en ny avtalslag*" i Svensk Juristtidning (SvJT) att vi behövde en modern avtalslag, en reformation, likt många andra europeiska länder.⁷⁷ Denna synpunkt har hon senare ändrat och

⁷² Ibid.

⁷³ Ibid.

⁷⁴ Adlercreutz & Mulder. *Avtal*. 2017, s. 27.

⁷⁵ Hedwall. *Tolkning av kommersiella avtal*. 2004, s. 28.

⁷⁶ Ibid., s. 21.

⁷⁷ Christina Ramberg. *En ny avtalslag*. SvJT 2011 s. 34.

tycker numera att vi inte behöver ha en avtalslag alls, eftersom svaren på avtalsrättsliga frågor inte finnes i avtalslagen utan framkommer i rättspraxis.⁷⁸

Avtalslagen har överlevt och fungerat så länge som den gjort eftersom den i stor utsträckning är dispositiv, vilket öppnar upp möjligheter för nya modeller och lösningar inom avtalsområdet.⁷⁹ Att lagen till stor del är dispositiv och tydligt sätter handelsbruk, sedvänja och utarbetad praxis mellan parterna framför lagen visar på dess stora möjlighet att trots sin höga ålder, även fungera en bra tid framöver. Den breda tillämpningen av lagen är möjligt just för att lagen är uppbyggd som den är.

Avtalslagen är en gammal lag i vilken det inte skett några förändringar vad gäller reglerna om avtals ingående. Lagen reglerar hur ett avtal ingås men sätter inte upp några regler kring vem som kan avtala. Detta styrs av vem som besitter rättssubjektivitet och rättslig handlingsförmåga.

2.6 En sammanfattande kommentar

Anbud och accept-modellen är huvudregel ifråga om avtals ingående, men det finns varianter, inte minst när det gäller avtal mellan näringsidkare. I affärlivet kan det finnas handelsbruk, partsbruk, branschpraxis eller annan sedvana som gör att avtal kan komma till stånd på annat sätt. Avtalsfrihet gäller. Detta är en frihet som lämnas till parterna genom både avtalslagen och CISG.

Det har i kapitlet konstaterats att lojaliteten mellan parter spelar en stor roll i avgörandet om vad som kan anses rättsligt bindande mellan parterna, med utgångspunkt i parternas viljeförklaring respektive tillit.

Syftet med avtalet är att reglera rättsförhållandet mellan parterna, det vill säga deras rättigheter respektive skyldigheter gentemot varandra. Ett avtal kan ses som ett rättsfaktum, som de rättsliga konsekvenserna för parterna. För att kunna åta sig rättigheter och skyldigheter krävs att parterna har rättssubjektivitet och rättslig handlingsförmåga. I fråga om kommersiella avtal är parterna ofta juridiska personer och företräds då av en ställföreträdare eller en fullmäktig, som även dessa behöver uppfylla kraven på rättssubjektivitet och rättslig handlingsförmåga.

De svenska regelverken för avtalsslutande är dispositiva och detta faktum lämnar stora möjligheter för att anpassa reglerna om avtalsslutande till samhällsutvecklingen. Att avtalslagen fungerar som utgångspunkt än idag trots dess höga ålder och kompletteras med andra rättskällor vid behov är ett starkt argument för att den kan fortsätta att fungera som utgångspunkt för den svenska avtalsrätten även en bra tid framöver.

Huruvida vi är i behov av en moderniserad lag är en annan fråga, men det skulle i så fall ske för en enklare överskådlighet, inte för att lagen inte ger utrymme för tillräcklig anpassning i dagens digitala samhälle.

⁷⁸ Christina Ramberg. *Avtalslagen 100 år*. SvJT 2015 s. 565.

⁷⁹ Boel Flodgren. *Den svenska avtalslagen snart 100 år – ett väl fungerande instrument för dagens ekonomiska liv?* Juridisk Tidskrift (JT) 2012–13 s. 14.

3 Vad är Artificiell intelligens och hur används det?

3.1 Vad är AI?

AI är en betydelsefull och viktig del i den pågående digitaliseringen eftersom det besitter potential att förbättra mycket i vårt samhälle och i våra vardagliga liv.⁸⁰ Det sker just nu en stor utveckling rörande AI-tekniken som verktyg, bland annat det sätt på vilket avtal sluts, där AI-tekniken spelar en stor roll.⁸¹ Dagens framgångsrika AI-teknik bygger på *datainlärd kunskap*, vilket innebär att inläring sker genom insamlade eller inmatade data.⁸²

Genom tillgången till information gör AI det möjligt för maskiner att exempelvis resonera, analysera och lösa problem. AI skapar således möjligheter för maskiner att få vissa människoliknande drag, något som tidigare inte varit möjligt för maskiner att besitta.⁸³ AI är ett brett område, ett område som ensamt kan ligga till grund för en omfattande diskussion, något det tyvärr inte finns utrymme för i denna uppsats. I denna uppsats kommer fokus exempelvis inte att ligga på så kallade smarta kontrakt, som är en typ av automatiska och digitala avtal, utan istället läggs fokus på den interna användningen av AI-system inom företag, för att exempelvis förhandla eller sluta avtal.

I detta kapitel kommer den legala definitionen för AI att tas upp. När detta skrivs i maj 2024 var det bara någon månad sen EU antog den så kallade AI-förordningen.⁸⁴ I förordningen ges en legal definition på AI, något som inte funnits tidigare. En legal definition lägger fram grunderna för förståelsen av vad AI är, vilket krävs vid en harmoniserad reglering inom unionen.

Regeringen tillsatte i slutet av förra året AI-kommissionen vars uppdrag är att ”*stärka utvecklingen och användningen av AI i Sverige på ett hållbart och säkert sätt*”.⁸⁵ Detta visar hur aktuellt området rörande AI är. Inom området sker stor utveckling, även inom den juridiska delen. Det skapas idag många AI-baserade verktyg som kan används av jurister, i bland annat avtalsprocessen, för att underlätta och effektivisera deras arbete.⁸⁶ I detta kapitel ges exempel på hur AI

⁸⁰ Europaparlamentet. Artificiell intelligens: Möjlighet och risker. *Europaparlamentet*. 2023-06-27. <https://www.europarl.europa.eu/topics/sv/article/20200918STO87404/artificiell-intelligens-mojligheter-och-risker> (Hämtad 2024-03-22).

⁸¹ Martin Ebers. Artificial Intelligence, Contracting and Contract Law: An introduction. I *Contracting and Contract Law in the Age of Artificial Intelligence*, Martin Ebers, Christina Poncibò and Mimi Zou, 19–40. Oxford: Hart Publishing, 2023, s. 19.

⁸² *Ibid.*, s. 20.

⁸³ Europaparlamentet. Vad är artificiell intelligens och hur används det? *Europaparlamentet*. 2023-06-27. <https://www.europarl.europa.eu/topics/sv/article/20200827STO85804/vad-ar-artificiell-intelligens-och-hur-anvands-det> (Hämtad 2024-03-22).

⁸⁴ Se den antagna texten här; Europaparlamentet. Rättsakten om artificiell intelligens. *Europaparlamentet*. 2024-03-13. https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-9-2024-0138_SV.pdf (Hämtad 2024-05-20).

⁸⁵ Carl-Henric Svanberg. Nu avgörs Sveriges framtid. *Dagens Industri*. 2024-05-16. <https://www.di.se/debatt/nu-avgors-sveriges-framtid/> (Hämtad 2024-05-20).

⁸⁶ Se exempelvis; Johannes Karlsson. Ett år gammal AI-jurist fyller kassan med 110 miljoner. *Dagens Industri*. 2024-05-16.

kan användas i avtalsprocessen. AI kan idag exempelvis användas för att skapa avtalsmallar, granska avtal, och extrahera viktig information från olika avtal. Genom detta ökas produktiviteten och risken för mänskliga fel minskas.⁸⁷ AI medför mycket positivt, inte minst inom avtalsrätten. Genom sin förmåga att effektivisera avtalsprocessen och dess potential till förbättring är sannolikheten för ökat användande inom avtalsprocessen väldigt stor.

I detta kapitel ges också exempel på delar inom AI-tekniken som gör det möjligt för företag att använda sig av AI i sin avtalsprocess.

En viktig rättslig fråga är vilken medverkan AI kan ha i avtalsprocessen. Kapitlet avslutas med en diskussion kring denna problematik följt av en kort sammanfattande kommentar kring kapitlet i sin helhet. Likt föregående kapitel belyses det som anses relevant för vidare analys i denna kommentar.

3.2 Den legala definitionen av AI

EU kommissionen kom med ett förslag på AI-förordning redan under 2021 och EU parlamentet antog förordningen i mars 2024.⁸⁸ Lagen reglerar bland annat vad som gäller för AI system som finns på marknaden inom unionen men lagen är också den första att ge en legal definition av AI. I artikel 3 (1) ges följande definition;

” AI-system: ett maskinbaserat system som är utformat för att fungera med varierande grad av autonomi, som kan uppvisa anpassningsförmåga efter införande och som, för uttryckliga eller underförstådda mål, på grundval av de indata det tar emot, drar slutsatser om hur utdata såsom förutsägelser, innehåll, rekommendationer eller beslut som kan påverka fysiska eller virtuella miljöer ska genereras”.

Denna definition av AI är en väldigt bred definition men den skapar en grund för att förstå vad som i juridisk mening är att anses som AI-system och därav vilka krav som sätts på användningen av dessa system inom EU:s inre marknad.

Av den i förordningen givna definitionen kan det konstateras att AI är ett maskinbaserat system som till mer eller mindre del arbetar självständigt och besitter förmåga att anpassa sig och utifrån den data som matats in (*indata*), kunna dra slutsatser om hur den ska generera *utdata*. Det är alltså den data som matas in som styr den data som genereras. Datorn mottar information, behandlar denna information och kommer sedan fram till ett svar.⁸⁹ AI kan sedan genom att analysera tidigare svar och effekterna av dessa, till viss del anpassa sitt beteende utan mänsklig inblandning dvs. genom ett självständigt agerande.⁹⁰

<https://www.di.se/digital/ett-ar-gammal-ai-jurist-fyller-kassan-med-110-miljoner/> (Hämtad 2024-05-20).

⁸⁷ Lorelei. Artificiell intelligens i kontraktshantering: A Game Changer. *Toptut.com*. 2023-10-19.

<https://www.toptut.com/sv/artificial-intelligence-in-contract-management/> (Hämtad 2024-04-22).

⁸⁸ Europaparlamentet. Parlamentet antar banbrytande lag om artificiell intelligens. *Europaparlamentet*. 2024-03-13. <https://www.europarl.europa.eu/news/sv/press-room/20240308IPR19015/parlamentet-antar-banbrytande-lag-om-artificiell-intelligens> (Hämtad 2024-03-22).

⁸⁹ Europaparlamentet. Vad är artificiell intelligens och hur används det? *Europaparlamentet*. 2023-06-27.

<https://www.europarl.europa.eu/topics/sv/article/20200827STO85804/vad-ar-artificiell-intelligens-och-hur-anvands-det> (Hämtad 2024-03-22).

⁹⁰ Ibid.

3.3 Maskininlärning och naturlig språkbehandling

Maskininlärning (machine learning, ML) och *naturlig språkbehandling* (natural language processing, NLP) är två olika delområden inom AI.

Maskininlärning används för att datorer skall kunna lära sig av olika data. Genom att tränas för att hitta mönster i stora datamängder kan de analysera och dra slutsatser för att fatta bra beslut i en viss situation.⁹¹ Ju mer data de har tillgång till, desto bättre blir analysen och de beslut eller förbättringar som sker genom analysen av dessa data, det behövs alltså inte vidare programmering för att förbättra utkomsten.⁹²

Naturlig språkbehandling är en teknik som gör det möjligt för maskiner att förstå, tolka och generera människoliknande text, genom att bland annat innehållsanpassa texten, korrigera grammatik, analysera den känslomässiga tonen och generera innehåll med bättre kontextuell förståelse.⁹³ NLP möjliggör alltså för AI att ge förslag på bättre textuellt innehåll för att förbättra förståelsen av innehållet och göra det mer begripligt för den som läser texten.⁹⁴ Detta spelar en viktig roll i fråga om analys, redigering och skapandet av text. Dessutom effektiviseras denna process genom att dessa uppgifter automatiseras.

3.4 AI som ett verktyg inom avtalsprocessen

För att säkerställa att arbetet med AI följer gällande rätt använder ofta företag sig av juridiska och tekniska experter som övervakar och vid behov justerar deras AI-modell.⁹⁵ AI inom juridiken kan anses som både skrämmande och välbehövligt. Eftersom juridiken bygger på diverse olika texter (exempelvis lagtext och rättsfall), kräver en omfattande research som är väldigt tidskrävande, passar AI väldigt bra som ett verktyg i denna process.⁹⁶

AI kan användas inom många områden i avtalsprocessen, exempelvis vid avtalshantering, avtalsförhandling och i själva avtalskrivandet. Man kan idag använda AI i avtalsförhandling för att automatisera och effektivisera förhandlingsprocessen.⁹⁷ Detta öppnar upp möjligheter för att mer rättvisa och gynnsamma avtal skapas för avtalsparterna genom att man låter AI analysera stora mängder data och dra slutsatser av denna data. De organisationer som använder sig

⁹¹ Sap. Vad är maskininlärning. *Sap*. [u.å.]

<https://www.sap.com/products/artificial-intelligence/what-is-machine-learning.html> (Hämtad 2024-05-02).

⁹² Ibid.

⁹³ AbeerH. Hur NLP i AI-skrivverktyg hjälper till att skriva innehåll. *Getgenie*. 2024-03-05.

<https://getgenie.ai/sv/nlp-in-ai-skrivverktyg/> (Hämtad 2024-05-02).

⁹⁴ Ibid.

⁹⁵ Norstedts juridik, Karnov Group. Så här jobbar vi med AI. *Norstedts juridik, Karnov Group*. [u.å.].

https://www.nj.se/sa-har-jobbar-vi-med-ai?utm_campaign%5B1%5D=%7Bcampaignname%7D&utm_content%5B0%5D=AI%20landing%20page&utm_content%5B1%5D=166895007091&utm_medium%5B0%5D=cpc&utm_medium%5B1%5D=cpc&utm_source%5B0%5D=Google&utm_source%5B1%5D=google&utm_term=ai%20juridisk&gad_source=1&gclid=Cj0KCQjw_-GxBhC1ARIsADGgDjubeS8iLXaGAaPuwLfdIC_BOiwCtW8KV0Gzd7Zo7NDAPm-CoM-1HosaAi17EALw_wcB (Hämtad 2024-05-05).

⁹⁶ Ibid.

⁹⁷ Leif Wonderbunny. AI-baserad avtalsförhandling: Det nya sättet att hantera dina avtal. *Oneflow*. 2024-03-04. <https://oneflow.com/se/blog/ai-baserad-avtalsforhandling/> (Hämtad 2024-04-26).

av AI-teknik kan exempelvis mata in stora mängder avtal i systemet.⁹⁸ AI kan sedan analysera dessa avtal och identifiera viktiga villkor i avtalen. Baserat på denna information kan AI sedan ge förslag på olika förhandlingsstrategier som passar i den specifika situationen.⁹⁹ Man automatiserar helt enkelt stora delar av den rutinmässiga förhandlingsprocessen och minskar samtidigt risken för mänskliga fel.

När det rör sig av själva avtalsskrivandet kan AI användas för att skapa en avtalsmall som (beroende på avtalet) kan vara en tidskrävande process. Stora företag använder sig dock ofta av standardavtal eller redan befintliga avtalsmallar. I de fall dessa inte finns eller man vill förbättra de som redan finns, kan AI spara tid genom att analysera de befintliga mallarna och föreslå förbättringar.

3.5 AI som avtalspart?

Denna delfråga är grunden för att kunna utreda uppsatsens frågeställningar. Delfrågan rör helt enkelt om AI i dagsläget kan ingå ett rättsligt bindande avtal på egen hand, det vill säga utan någon form av mänsklig påverkan i avtalsprocessen. Det som således kommer behöva besvaras är om AI kan räknas som ett rättssubjekt med rättslig handlingsförmåga. Denna del av kapitlet baseras på information som framkommit tidigare i detta kapitel eller i uppsatsens föregående kapitel varför källor i den delen inte klargörs. I den mån det är ny information som tillkommer hänvisas det till källor i vanlig ordning.

AI är ett maskinbaserat system, ett program som programmeras till någon form av enhet. Det är inmatade datauppgifter (exempelvis ett stort antal avtal) som ligger till grund för den data som matas ut (exempelvis ett avtalsförslag eller ett förslag på en förhandlingsstrategi). Även om AI på egen hand kan analysera den data som matas in och genom den analysen bidra med exempelvis ett förbättringsförslag av något slag, så styrs AI fortfarande av hur den grundläggande programmeringen är utformad, något som görs av en människa. I dagsläget används AI som ett verktyg för att förbättra och effektivisera avtalsprocessen. AI utför arbetet utifrån en förfrågan från en människa, det är således inte AI:s vilja som förmedlas i arbetets resultat utan den bakomliggande viljan tillhör företaget i fråga, som använder sig av AI-teknik i sin organisation.

Ett rättssubjekt kan vara antingen en fysisk eller en juridisk person. En fysisk person är som konstaterats, en levande människa. Det finns inget i lag som stödjer att ett maskinbaserat system kan räknas som en fysisk person trots sina människoliknande egenskaper. Jag har inte heller funnit något stöd för detta på annat håll. Enligt min mening ligger det närmare att AI räknas som en sak, eftersom det i dagsläget används som ett effektiviserande och förbättrande verktyg.

En juridisk person är ett företag eller en organisation som genom reglering getts möjligheten att kunna ha rättigheter och skyldigheter. Någon sådan reglering för AI finns inte i dagsläget. En juridisk person företräds alltid av en fysisk person men det är i slutändan den juridiska personen som blir bunden till avtalet och

⁹⁸ Ibid.

⁹⁹ Ibid.

rättsverkningarna av det. Ramberg och Ramberg nämner att det som kännetecknar ett rättssubjekt är just det faktum att subjektet kan ha både rättigheter och skyldigheter och således kunna påverkas av ett avtal.¹⁰⁰ De nämner även att det är de faktorerna som gör att ett datorprogram inte kan utgöra ett rättssubjekt.¹⁰¹ AI-förordningen ger en tydlig definition av AI som ett maskinbaserat system vilket tyder på att det, även om frågan tagits upp, inte är aktuellt med rättssubjektivitet för AI i dagsläget.

Den juridiska problematiken som kan uppstå om AI skulle få en rättslig status som en juridisk person torde vara det som hindrat lagstiftarna från att ta steget att ge AI de rättigheter och skyldigheter som följer med den rättsliga statusen som rättssubjekt. Det uppstår många komplexa frågor när man funderar på AI som ett rättssubjekt, exempelvis en rad olika ansvarsfrågor. Även om det kan tänkas vara en väldigt intressant och givande diskussion så är det inte den problematiken som skall diskuteras i denna uppsats utan i vilken omfattning AI kan medverka i avtalsprocessen och i dagsläget finns inget juridiskt stöd för AI som ensam avtalspart.

3.6 En sammanfattande kommentar

För att sammanfatta det som framkommit i detta kapitel kan man börja med att konstatera att AI-tekniken är komplicerad och det är ett väldigt brett område. Det som tagits upp i detta kapitel är endast en väldigt översiktlig del av området som rör AI. Det jag valt att ta upp är de delar av området som jag ansett relevant för att förstå vad AI är och hur det används inom avtalsprocessen idag.

Genom tillgång till information gör AI det möjligt för maskiner att resonera, analysera och lösa problem likt en människa men trots detta kan AI inte likställas med en människa i juridisk mening. Inte heller finns juridiskt stöd för att räkna AI som en juridisk person. AI används idag som ett verktyg för att skapa avtalsmallar, granska avtal och ge förbättringsförslag som resultat. Eftersom dessa delar av avtalsprocessen effektiviseras med hjälp av AI kan det förväntas att användningen av denna teknik bara kommer växa. AI kan däremot inte i dagsläget ensamt ingå ett rättsligt bindande avtal. Något som eventuellt kommer ändras i framtiden men det finns dock en del juridisk problematik som behöver ses över och lösas innan vi är där.

¹⁰⁰ Ramberg & Ramberg. *Allmän avtalsrätt*. 2019, s. 50.

¹⁰¹ *Ibid.*

4 Den svenska tolkningsläran

4.1 Inledning

HD har under en lång tid och genom många avgöranden gett uttryck för en del riktlinjer angående hur metoden för avtalstolkning ska gå till. I vissa av dessa avgöranden har det kunnat uppfattas som att det funnits någon form av systematik i metoderna men tittar man på helheten så ger den uttryck för att det krävs en helhetsbedömning av alla omständigheter som kan tänkas vara av betydelse i det enskilda fallet.¹⁰² Detta innebär inte att en helhetsbedömning görs som utgångspunkt utan den bedömningen görs med förnuft och vägs in mer eller mindre beroende på vad som framkommer av avtalet i övrigt. Det finns, som det nämndes i arbetets inledning, en del relevanta faktorer att ta hänsyn till när det kommer till att tolka ett avtal.¹⁰³ Det är dessa faktorer som kommer diskuteras i detta kapitel.

I avtalslagen finns inga tolkningsregler men viss reglering rörande avtalstolkning hittas i CISG. När det rör sig om ett kommersiellt förhållande finns det också soft law som kan komma att spela roll, framför allt i de fall det rör sig om avtal där en av parterna inte är en svensk näringsidkare. Soft law-regelverken kommer dock till största del tas upp för att belysa vissa samband mellan dessa överenskommelser och den svenska tolkningsläran.

Inom den svenska avtalsrätten finns den grundläggande principen *pacta sunt servanda*, vars innebörd är att ingångna avtal ska hållas. Pacta sunt servanda gäller endast rättsligt förpliktande avtal.¹⁰⁴ Eftersom den grundläggande principen är att ett ingånget avtal ska hållas spelar reglerna för avtalets ingående en viktig roll även vid tolkningen av ett avtal. Detta eftersom om ett bindande avtal ingåtts, samt hur avtalsingäendet har gått till, är faktorer som kan inverka på tolkningen av avtalet.

En annan princip som har stor betydelse i fråga om köpeavtal är *principen om avtalsfrihet* som framgår i 3 § KöpL. Principen grundar sig i tanken om att en person är fri att välja hur och med vem denne vill ingå avtal. Avtalsfriheten styrker vikten av själva avtalstexten mellan parterna. Eftersom avtalet (vilket i kommersiella fall ofta innebär ett skriftligt kontrakt) är utgångspunkten i tolkningsförfarandet blir per automatik texten väldigt viktig. I kommersiella fall är det dessutom inte ovanligt att använda sig av en så kallad *integrationsklausul*, vars syfte är att det endast är det som står skrivet, själva avtalstexten, som ska bli gällande mellan parterna.¹⁰⁵ Så är dock inte alltid fallet men det brukar innebära att det krävs mer bevis om en part vill göra något utanför avtalstexten gällande.

Tolkning av avtal är ett omtalat område i den juridiska litteraturen och bristen på tolkningsregler i den svenska lagstiftningen är ett faktum. Samuelsson tar upp

¹⁰² Ramberg & Ramberg. *Allmän avtalsrätt*. 2019, s. 178–179.

¹⁰³ *Ibid.*, s. 178 ff.

¹⁰⁴ Adlercreutz & Mulder. *Avtal*. 2017, s. 17.

¹⁰⁵ Hedwall. *Tolkning av kommersiella avtal*. 2004, s. 25 f.

komplexiteten av avtalstolkning och dess motståndskraft till att systematiseras,¹⁰⁶ vilket i praktiken fastställs genom HD:s praxis.

Nedan följer en översiktlig och allmänt hållen genomgång av den svenska tolkningsläran, med fokus på kommersiella avtal. Det finns inte tillräckligt utrymme i denna uppsats att gå djupare in på det komplexa område som tolkningsläran utgör. Det beskrivs först vad syftet med avtalstolkningen är, följt av en genomgång av olika faktorer som kan spela roll i tolkningsprocessen. I kapitlet hänvisas till en rad olika rättsfall, dels för att tydliggöra praxis inom området eftersom det svenska rättssystemet till stor del saknar lagstadgade tolkningsregler, dels för att belysa komplexiteten i tolkningsläran.

Kapitlet avslutas, liksom de andra, med en sammanfattande kommentar av kapitlet, där de olika tolkningsmetoderna även sätts i relation till AI-frågan.

4.2 Vad innebär avtalstolkning?

4.2.1 Att fastställa avtalets innehåll

Om det uppstår en tvist mellan avtalsparter om avtalat innehåll måste man fastställa vad som faktiskt avtalats mellan parterna. Ett avtal innebär diverse rättigheter och skyldigheter för parterna och för att ta reda på innebörden av dessa rättigheter och skyldigheter behöver avtalsinnehållet fastställas, vilket sker genom avtalstolkning. Samuelsson nämner att *"tolkning handlar om att göra det individuella fallet rättvisa"*.¹⁰⁷ Han menar att juristen till största del uppmärksammar avtalstexten framför generella rättsregler, men påpekar även att tolkningen inte kan vara helt obunden av regler, *"tolkningsläran slits således mellan det individuella och generella"*.¹⁰⁸ Ett samspel mellan generella rättsregler och de relevanta faktorerna i det enskilda fallet innebär en tolkning som är bunden av regler samtidigt som man ser till den individuella delen av avtalet, vilket resulterar i en för parterna rättvis bedömning av avtalets innehåll.

Det finns många faktorer som kan spela roll vid avtalstolkning. Att förstå parternas bakomliggande vilja är en självklar utgångspunkt. Men om den inte tydligt framgår av avtalet är det naturligt att titta på avtalet i sin helhet för att försöka fastställa avtalsinnehållet.¹⁰⁹

I ett avtal kan det finnas en del luckor, det vill säga delar som inte är reglerade enligt avtalet. I dessa fall behöver avtalssluckorna fyllas för att kunna fastställa vad som gäller i det enskilda fallet.¹¹⁰ När ett avtal ska tolkas så tolkas det som faktiskt ingår i avtalet, det vill säga avtalstexten. När man istället fyller luckor i ett avtal (utfyllnad) kompletterar man avtalet med andra källor, exempelvis dispositiv rätt. HD har genom praxis gett uttryck för att det inte behöver göras en strikt skillnad på

¹⁰⁶ Joel Samuelsson. *Tolkningslärans gåta*. Uppsala: Iustus Förlag, 2011, s. 22–23.

¹⁰⁷ Samuelsson. *Tolkningslärans gåta*. 2011, s. 24 f.

¹⁰⁸ *Ibid.*, s. 25.

¹⁰⁹ Adlercreutz & Mulder. *Avtal*. 2017, s. 114–116.

¹¹⁰ *Ibid.*, s. 115.

de två, och att de kommer komplettera ett avtal när de anser att det är nödvändigt.¹¹¹

4.3 Vilka faktorer spelar roll i tolkningsprocessen?

4.3.1 Inledning

Vid tolkning handlar det om att fastställa innehållet av det ingångna avtalet. Reglerna om tolkning hänger nära samman med de regler som reglerar hur ett avtal kommer till stånd.¹¹²

När man ska tolka ett avtal utgår man först och främst från det som är specifikt för det avtal som ska tolkas, här utgör de skriftliga handlingarna en viktig del av processen.¹¹³ Vid fastställandet av avtalsinnehållet använder man sig av *tolkningsdata*.¹¹⁴ Tolkningsdata är helt enkelt den information eller de fakta som finns vid tillfället för tolkningen. Beroende på vad det är för avtalsituation kan olika tolkningsdata få olika betydelse. Vid avtalstolkning tittar man på vilken tolkningsdata som är relevant i det enskilda fallet, det vill säga, vilken tolkningsdata som ska utgöra *tolkningsunderlaget*. Man tittar även på vilken betydelse de olika tolkningsdata ska tillmätas.¹¹⁵ Det är dock inte tillräckligt att endast titta på tolkningsdata utan det krävs också en helhetsbedömning i varje enskilt fall.¹¹⁶

4.3.2 Den gemensamma partsviljan

Den gemensamma partsviljan är grunden för avtalstolkning. Utgångspunkten vid tolkning är alltså att fastställa den gemensamma viljan mellan parterna. Detta sker med hjälp av en subjektiv tolkningsmetod, det vill säga, fokus ligger i vad parterna velat och avsett att få ut av det gemensamma avtalet. Hade detta dock tydligt framgått i ett avtal hade det inte varit fråga om ett avtal som behövt tolkas.¹¹⁷ HD har i sin praxis framställt en del metoder för att fastställa innebörden av ett avtal, där vissa av domstolens avgöranden lägger vikt vid andra ageranden i avtalsprocessen som kan ge uttryck för parternas gemensamma vilja.

I *NJA 2015 s. 741 ("Partneravtalet")* uttrycker HD att om den gemensamma partsviljan kan fastställas med tolkningsdata som inte är själva avtalstexten, får denna stor betydelse.¹¹⁸ Vid varaktiga avtal (som är fallet i många affärsrelationer) kan även sättet som avtalet tillämpats mellan parterna spela en avgörande roll.¹¹⁹ Har parterna efter avtalsslutet agerat på ett sätt som visar att den gemensamma partsviljan är något annat än den som framkommer i avtalet, blir parternas

¹¹¹ Johnny Herre & Svante O. Johansson. *Svensk rättspraxis: Avtals- och obligationsrätt 2005–2019, Om förmögenhetsrättsliga förpliktelsers uppkomst, innehåll och avveckling*. SvJT 2020 s. 864; NJA 2010 s. 416, p. 5.

¹¹² Adlercreutz & Mulder. *Avtal*. 2017, s. 114.

¹¹³ NJA 2012 s. 3.

¹¹⁴ Adlercreutz & Mulder. *Avtal*. 2017, s. 114.

¹¹⁵ *Ibid.*, s. 116.

¹¹⁶ Exempelvis; NJA 2010 s. 559; NJA 2012 s. 725.

¹¹⁷ Herre & Johansson. SvJT 2020 s. 860.

¹¹⁸ NJA 2015 s. 741 ("Partneravtalet").

¹¹⁹ Adlercreutz & Mulder. *Avtal*. 2017, s. 118.

agerande avgörande för tolkningen, eftersom det i ett sådant fall anses att den gemensamma partsviljan inte kommer till sin rätt i avtalstexten.

I *NJA 2014 s. 960* ("Det andra bolaget") framkommer att det som lett fram till avtalet (*avtalspreliminärerna*), det vill säga hur parterna agerat före avtalets ingående, är tolkningsdata som kan spela roll för att fastställa den gemensamma partsviljan. Hur exempelvis avtalsförhandlingarna gått till kan därför spela roll för att fastställa denna.

Har parterna menat olika saker, dvs lagt varsin innebörd i avtalet – finns ingen gemensam partsavsikt, vilket egentligen innebär att ett avtal inte kommit till stånd. En tvist mellan parterna uppstår dock ofta först när delar av, eller hela avtalet fullgjorts, vilket innebär att det i dessa fall inte är en av parterna eftersträvad lösning att det inte finns något avtal mellan parterna. Därför blir ordalydelsen av betydelse i dessa situationer.¹²⁰

4.3.3 Ordalydelsen

I 3 § KöpL. stadgas det, beträffande avtal om köp, att vi har avtalsfrihet, vilket innebär att köplagen inte är tillämplig i de fall något annat står skrivet i avtalet eller det finns en viss praxis mellan parterna eller om parterna är bundna av handelsbruk eller annan sedvänja.

Tittar man på ett avtal så kan man förutsätta att den gemensamma partsviljan framgår i den text som står skriven. Ramberg och Ramberg beskriver det som att "*parternas viljor undanträngs av viljeförklaringen*". De menar att de skriftliga dokumenten spelar stor roll och uppsätter tre anledningar till stöd för detta;

"1. Det ger incitament för parter att säkra bevisning om avtalets innehåll och att uttrycka sig tydligt i avtal, vilket i förlängningen bidrar till förutsebarhet i avtalsförhållanden.

2. Andra än de personer som deltagit i avtalsförhandlingarna kan lägga det skrivna avtalet till grund för sitt handlande. Det är t.ex. vanligt att stora företag har vissa personer anställda med uppgift att utföra de avtalade prestationerna.

3. När avtalet kräver slutligt godkännande av någon annan än de personer som framförhandlat det skriftliga avtalsdokumentet, t.ex. en bolagsstyrelse eller ett moderbolag, kan det komma som en obehaglig överraskning om annat än ordalydelsen i det skriftliga avtalsdokumentet skulle ligga till grund för att fastställa avtalets innehåll."¹²¹

De tre ovan nämnda anledningarna kanske inte spelar lika stor roll om det rör en avtalssituation mellan två privatpersoner, men i kommersiella förhållanden anser jag att de ovan nämnda anledningarna är starka argument för att lägga stor vikt vid den skriftliga handlingen. Vem som skrivit avtalstexten (människa eller maskin) torde spela mindre roll.

HD har i en rad avgöranden uttryckt att ordalydelsen ska vara utgångspunkt vid tolkning, och att det bör användas när den gemensamma partsviljan inte kan

¹²⁰ Adlercreutz & Mulder. *Avtal*. 2017, s. 121.

¹²¹ Ramberg & Ramberg. *Allmän avtalsrätt*. 2019, s. 180.

fastställas eller om andra omständigheter skapar osäkerhet rörande ett omtvistat villkor i avtalet.¹²²

När man tittar på avtalstexten och utgår ifrån ordalydelsen använder man sig av en objektiv tolkningsmetod, där fokus ligger på vad orden betyder i en objektiv mening, inte parternas subjektiva uppfattning. Många ord har däremot ofta mer än en innebörd, vilket i praktiken kan öppna upp för en del problem vid tolkning. Språket kan således i vissa fall bli osäkert att använda sig av och en språklig kontext kan därför ge en tydligare innebörd.¹²³ Detta innebär att man tittar på det språkliga sammanhanget eller övrig information för få en bättre förståelse för vad ett visst ord eller mening innebär.

4.3.4 Ändamål, syfte och systematisk uppbyggnad

Genom att titta på avtalets systematiska uppbyggnad, avtalets ändamål och dess syfte kan man skapa en struktur som kan hjälpa vid fastställandet av avtalsinnehållet. Vissa uttryck kan exempelvis vara vanliga, eller betyda en viss sak i en viss bransch. Genom att titta på avtalstexten i ljuset av den bransch det rör sig om, kan ordets betydelse ges klarhet.

Om man förstår ändamålet och syftet med avtalet kan det underlätta när man ska fastställa ett avtalsinnehåll som till viss del är oklart.¹²⁴ Avtalets systematiska uppbyggnad kan även spela roll för att fastställa ett avtalsvillkor som stämmer överens med resterande villkor i avtalet.¹²⁵ Genom att titta på avtalet som helhet kan man få en bättre bild av innebörden av ett visst avtalsvillkor.

I *NJA 1992 s. 439* lade HD stor vikt vid avtalets ändamål när de avgjorde målet mellan Åhléns och Sko-City angående uppsägning av ett avtal mellan parterna. I ett annat avgörande tittade domstolen på syftet bakom AB04 (som är ett så kallat agreed documet) varpå det bakomliggande syftet lades till grund för domstolens analys för att fastställa avtalsinnehållet.¹²⁶

I ett avgörande rörande huruvida en regel om skadestånd i bakgrundrätten skulle anses utgöra avtalsinnehåll uttalade HD följande; ”[...] ska ledning sökas i systematiken och de övriga villkoren i standardavtalet. Det gäller särskilt när bestämmelserna i avtalet är avsedda att utgöra ett sammanhängande system”.¹²⁷ Den systematiska uppbyggnaden och standardavtalets ändamål gjorde att domstolen landade i bedömningen om att regeln om skadestånd skulle anses som ett avtalsvillkor.

I internationell soft law (se nedan under 4.3.7) läggs också vikt vid dessa faktorer.¹²⁸

¹²² NJA 2007 s. 35; NJA 2013 s. 271 (“Läckebyns arbeten”).

¹²³ Adlercreutz & Mulder. *Avtal*. 2017, s. 120.

¹²⁴ Ramberg & Ramberg. *Allmän avtalsrätt*. 2019, s. 188.

¹²⁵ *Ibid.*, s. 191.

¹²⁶ NJA 2015 s. 3. Se även exempelvis; NJA 2012 s. 3; NJA 2012 s. 597; NJA 2015 s. 741 (“Partneravtalet”).

¹²⁷ NJA 2014 s. 960 (“Det andra bolaget”).

¹²⁸ PICC 4.3(d) och 4.8(b), PECL 5:102(c) och DCFR II-8:102(e) -” the nature and the purpose of the contract”; PICC 4.4 och PECL5:101 – “in the light of the whole contract”.

4.3.5 Betydelsen av bakgrundsrätten

Med bakgrundsrätten menas dispositiv rätt, handelsbruk och sedvana. Dessa spelar stor roll när det skriftliga avtalet är oklart.

När avtalets ordalydelse inte ger någon klarhet och avtalets systematik samt avtalspreliminärerna inte ger tillräcklig ledning är det, som HD uttryckte i *NJA 2012 s. 597*, naturligt att utgå från vad som gäller enligt dispositiv rätt. I den dispositiva rätten kan finnas en del väldigt vaga begrepp, exempelvis begreppet ”fackmässigt”. Vid förekomsten av sådana vaga begrepp kan handelsbruk eller branschpraxis fungera som stöd för att tydliggöra ordets betydelse.

Att handelsbruk, branschpraxis eller annan sedvänja spelar roll framkommer ur artikel 8 (3) CISG. Dessa får betydelse vid tolkning eftersom ett vanligt förekommande avtalsinnehåll, eller agerande i en viss bransch eller mellan vissa specifika parter, hänger ihop med vad parterna normalt kan komma att förvänta sig.¹²⁹ I *NJA 2022 s. 574* (”Speditörpanten”) nämner HD att vissa standardavtal kan utgöra handelsbruk men det krävs först en prövning kring ”om det har fått en erforderlig stadga och spridning”.¹³⁰ Johnny Herre och Svante O. Johansson menar att det vid tolkning, beroende på avtalsförhållandet, läggs stor vikt vid så kallade agreed documents och dess förarbeten kan ge en bra vägledning.¹³¹ De nämner att ”avtalstypens affärsmässiga sammanhang och de underliggande standardavtalens särdrag får betydelse för urvalet och avvägningen av de olika tolkningsfaktorerna”.¹³²

4.3.6 Betydelsen av illojalitet

Att agera illojalt mot sin motpart i den inledande förhandlingsprocessen kan komma att vägas in under tolkningsförfarandet, speciellt när det rör sig om långvariga avtal.¹³³ Sådant illojalt agerande kan exempelvis vara att medvetet missleda sin motpart. Att missleda sin motpart kan ske på olika sätt. Den ena parten kan under avtalsupprättandet skriva oklara villkor (medvetet eller omedvetet) eller inte låta sin motpart veta om denne missförstått någonting under förhandlingsprocessen eller i det skrivna avtalet.

Det finns inte bara olika tolkningsmetoder utan även en del tolkningsregler som kan användas under tolkningsförfarandet. Den rättsliga bedömningen kan i många fall styras av huruvida någon agerat i *ond-* eller *god tro*. Dessa utgör subjektiva rekvisit och har att göra med en parts vetskap om vissa omständigheter vid rättshandlandet.¹³⁴ Finns det något som en part ”insett” eller ”bort inse”, det vill säga, om en part agerat medvetet eller gjort en oaktsam bedömning avseende ett visst förhållande, kan denna part bedömas varit i ond tro när denne rättshandlat. Motsatsvis, om en part inte har insett och inte borde ha insett att ett visst förhållande förelåg, så bedöms denne ha agerat i god tro.

¹²⁹ Ramberg & Ramberg. *Allmän avtalsrätt*. 2019, s. 186.

¹³⁰ *NJA 2022 s. 574*, p 23 (”Speditörpanten”).

¹³¹ Herre & Johansson. *SvJT 2020 s. 861*.

¹³² *Ibid.*, s. 862.

¹³³ Adlercreutz & Mulder. *Avtal*. 2017, s. 51.

¹³⁴ *Ibid.*, s. 30.

I artikel 8 (1) i CISG framkommer den så kallade *ondtrosregeln*. Regeln innebär att om en part känt till att motparten missuppfattat ett visst villkor i förhållande till hur det var menat att uppfattas, så blir den part som handlat i ond tro bunden av motpartens uppfattning av villkoret.¹³⁵

En regel som kan komma att spela roll vid tolkning av oklar text är den så kallade *oklarhetsregeln*. Regeln innebär att tolkningen sker till nackdel för den part som formulerat ett visst avtalsvillkor eller önskar göra ett villkor en del av avtalet.¹³⁶ Oklarhetsregeln stadgas i 10 § *lag (1994:1512) om avtalsvillkor i konsumentförhållanden* (avtalsvillkorlagen, AVLK). I kommersiella fall används dock regeln väldigt restriktivt och fungerar mer som en hjälpregel när andra tolkningsprinciper inte ger tillräcklig hjälp.¹³⁷ Oklarhetsregeln kan däremot komma att spela en större roll i internationella avtal, speciellt som bevisbörderegeln, eftersom den kommer till tydligare uttryck i många andra rättssystem.¹³⁸

4.3.7 Internationell påverkan

Det finns en del internationella överenskommelser som fungerar som modellregler i avtalssituationer. Tanken är att tillhandahålla gemensamma internationella tillvägagångssätt som parter kan välja att utgå från. En del av dessa är *Draft common Frame of Reference (DCFR)*, *Principles of European Contract Law (PECL)* och *PICC*.

DCFR är utkastet på ett förslag till en gemensam referensram inom EU. Det är ett väldigt omfattande dokument som innehåller bland annat principer och modellregler vars syfte är att harmonisera avtalsrätten inom EU.

PECL är en uppsättning principer vars syfte är att tillhandahålla gemensamma principer inom hela Europa som täcker många områden inom avtalsrätten. Tolkningsfrågorna behandlas i ett särskilt kapitel.¹³⁹

PICC är en uppsättning allmänna regler rörande kommersiella kontrakt. De innehåller regler både för bland annat att upprätta avtal och regler för tolkning av avtal. Har parterna varit överens om att använda sig av PICC vid avtalets ingående ska de tillämpas på avtalet, "*They shall be applied when the parties have agreed that their contract be govern by them*".¹⁴⁰ Även i PICC regleras tolkningsfrågorna i ett särskilt kapitel, kapitel 4.

Det har förekommit att HD hänvisar till ovan nämnda reglering i sina avgörande, exempelvis i *NJA 2010 s. 629*, som rörde huruvida ersättning skulle utgå vid sidan om avtalat vite mellan en beställare och en underentreprenör, konstaterade domstolen att det råder en splittrad bild i Europa och hänvisade bland annat till DCFR.¹⁴¹ I ett annat avgörande, *NJA 2009 s. 672*, rörande huruvida ett

¹³⁵ Ramberg & Ramberg, *Allmän avtalsrätt*. 2019, s. 192; Ondtrosregeln finns även uttryckt i soft law, se; PICC 4.2(1), PECL 5.101(2) och DCFR II 8:101(2).

¹³⁶ *Ibid.*, s. 122.

¹³⁷ Exempelvis; *NJA 2010 s. 416*.

¹³⁸ Hedwall, *Tolkning av kommersiella avtal*. 2004, s. 77.

¹³⁹ Kapitel 6, *Principles of European Contract Law*, PECL.

¹⁴⁰ PICC, PREAMBLE.

¹⁴¹ *NJA 2010 s. 629 p.11*.

återförsäljningsavtal som ingåtts på obestämd tid utan reglering om uppsägning, kunde sägas upp med omedelbar verkan, eller med enbart skälig uppsägningstid, refererade HD även där till DCFR i sina domskäl.¹⁴² Även PECL och PICC har tagits upp i rättsliga avgöranden.¹⁴³

Även om HD hänvisat till dessa soft law-regelverk i vissa av deras avgöranden är det oklart vilket värde dessa skall ges när det kommer till att använda de som rättskällor.¹⁴⁴ Soft law är inte direkt rättsligt bindande, utan utgör normer eller principer som används för utfyllning om det saknas svensk lagstiftning eller praxis på området. Parterna kan avtala att dessa regler ska tillämpas på deras avtal, men har detta inte gjorts, är de inte rättsligt bindande.¹⁴⁵ Trots att soft law kan användas av domstolen som ”inspiration” i deras argumentation krävs en mer utförlig analys för att fastställa deras exakta värde som rättskällor i svensk rätt, något som inte rymms inom ramen för denna uppsats.

4.3.8 Kort om helhetsbedömningen

HD har i vissa avgöranden uttryckt att vissa faktorer spelar mer roll än andra, medan domstolen i andra fall gett uttrycket för att det behövs en helhetsbedömning i varje enskilt fall.¹⁴⁶

Eftersom det finns så många olika sorters avtal, och eftersom reglerna för hur ett avtal upprättas ger så mycket frihet till de olika parterna att själva bestämma med vem, och hur de ska ingå avtal, känns en helhetsbedömning väldigt aktuellt i alla lägen. För att kunna fastställa avtalsinnehållet är det naturligt att man måste titta på alla relevanta faktorer i det enskilda fallet för att resultatet av tolkningen ska bli så rättvis som möjligt.

4.4 En sammanfattande kommentar

För att sammanfatta detta kapitel kan det till en början konstateras att det finns många olika faktorer som kan spela roll vid tolkning av avtal.

Det har konstaterats att det finns brist på lagfästa tolkningsregler i svensk rätt. Däremot har vi en bred praxis som säger hur tolkning bör gå till och vilka faktorer som kan komma att spela roll. Grundläggande bakom avtalsrätten är principerna om avtalsbundenhet (*pacta sunt servanda*) och avtalsfrihet. Principen om avtalsbundenhet innebär att avtal ska hållas, vilket i sin tur innebär att tolkningen måste ske för att kunna landa i en för båda parterna rättvis bedömning av det enskilda avtalet. Att komma fram till att det inte finns en överensstämmande gemensam vilja mellan parterna och därav inget bindande avtal är inte ett alternativ eftersom en tvist ofta uppstår när delar eller hela avtalet redan fullgjorts. Principen om avtalsfrihet stärker vikten av de enskilda faktorerna. Att parterna har en frihet att själv välja med vem, och hur de vill ingå ett avtal innebär att det är oundvikligt att ge dessa enskilda faktorer en rättslig innebörd. Så länge avtal ingåtts i enlighet

¹⁴² NJA 2009 s. 672, stycke 13.

¹⁴³ Se exempelvis; Håstads tillägg i NJA 2006 s. 638 och NJA 2008 s. 733 (”Den överlätna mäklarprovisionen”).

¹⁴⁴ Boel Flodgren. JT 2012–13, s. 20.

¹⁴⁵ Se exempelvis; UNIDROIT Principles of International Commercial Contracts, PICC, 2016, PREAMBLE.

¹⁴⁶ Jfr, NJA 2018 s. 301 (”NSAB-försäkringen”); NJA 2018 s. 834 (”Vitesunderlaget i ansvarsförsäkringen”).

med gällande rätt i övrigt, borde det således inte spela någon roll om AI använts som ett verktyg under den förberedande processen.

Det grundläggande är parternas gemensamma vilja, som i många fall är svår att fastställa genom att endast titta på avtalstexten, varpå man även tittar på avtalet i sin helhet och avtalspreliminärerna om dessa kan vara till hjälp vid oklarheter. Man utgår sedan från en objektiv bedömning när man tittar på avtalstexten vilket betyder att fokus ligger på hur en förnuftig person skulle ha uppfattat texten. När ett ord eller en mening kan tolkas på mer än ett sätt kan man, genom att titta på sammanhanget där ordet används eller annan övrig information, skapa en språklig kontext för att ge ordet eller meningen en tydligare innebörd. Om en AI använts vid skapandet av avtalstexten är det inte AI:ns vilja som ligger bakom texten. Det är de inmatade datauppgifterna som ligger till grund för den data som matas ut. AI:n kan på egen hand analysera den data som matas in och genom den analysen bidra med ett förslag på en avtalstext, men AI:n styrs fortfarande av hur den grundläggande programmeringen är utformad.

Vidare har det konstaterats att handelsbruk, partsbruk, branschpraxis eller annan sedvana spelar stor roll, framför allt vid avtal mellan näringsidkare eftersom dessa i praktiken till stor del använder sig av varianter av den grundläggande anbud och accept-modell när de ingår avtal. När en näringsidkare använder sig av AI-teknik känns det naturligt att det i den inmatade data som AI:n grundar sin analys på framgår all relevant information som krävs för att AI:n ska generera en text eller ett förslag på avtal som speglar företagets vanliga tillvägagångssätt.

Lojaliteten mellan parterna är något som bidrar till hållbara och långvariga affärsrelationer mellan parterna. Visst finns det många andra faktorer som är relevanta för att skapa långvariga affärsrelationer, men lojalitet genom hela avtalsprocessen skapar en bra grund för att förebygga tvister som leder till tolkning, varför det också kan komma att spela roll i tolkningsförfarandet. I fråga om relationer som grundar sig på lojalitet kan det därför tänkas att näringsidkare har detta i åtanke när de börjar använda sig av AI-teknik och ser till att all användning sker på rätt sätt.

Avslutningsvis konstaterades kort att internationell soft law kan komma att vägas in i tolkningsförfarandet eftersom det finns en del tolkningsregler att förhålla sig till i dessa. De tolkningsregler går däremot till stor del i linje med metoder som HD fastställt i praxis men de är mer överskådliga eftersom de hittas i reglering. Soft law är inte rättsligt bindande om parterna inte själva önskar att förhålla sig till dessa och används annars som utfyllnad eller ”inspiration” av svenska domstolar vid tolkning. Använder sig ett företag av AI-teknik när de skriver en avtalstext och parterna önskar att använda sig av dessa soft law-regelverk får de helt enkelt göra AI:n bekant med dessa.

Enligt min mening är det enkelt att förstå varför tolkningsläran är ett omtalat ämne i den juridiska litteraturen. Även om alla som har intresse för denna lära är långt ifrån överens om alla olika frågeställningar som uppstår vid avtalstolkning så är nog de flesta överens om att det är ett komplext område. Jag anser att all praxis, alla olika åsikter i den juridiska litteraturen och den mängd faktorer som kan spela

roll i tolkningsförfarandet framför allt styrker en speciell faktor; helhetsbedömningen i varje enskilt fall. Samuelssons ord "*tolkning handlar om att göra det individuella fallet rättvisa*" ger enligt min mening en väldigt klar bild över vad innebörden av tolkning är, och vikten av att titta på helheten av avtalet och de olika tolkningfaktorererna.

5 Analys och slutsats

Det är brist på tolkningsregler i lagstiftningen men detta kompletteras istället av en lång rad rättsliga avgöranden från HD som sätter upp metoder för vad som kan räknas som tolkningsdata och vilken relevans dessa tolkningsdata borde ges i olika situationer. Vår praxis ger ett stort utrymme för en helhetsbedömning av alla relevanta faktorer i varje enskilt fall. Eftersom frågeställningen i detta arbete rör huruvida de svenska tolkningsmetoderna kan appliceras på kommersiella avtal som är skapta med hjälp av AI, är det relevant att titta på hur dessa avtal uppkommer för att kunna fastställa om det är någon skillnad på nuvarande metoder som använts vid avtalets ingående kontra om AI medverkat i processen.

Det har ovan diskuterats vad som krävs för att ingå ett rättsligt bindande avtal och vilken roll AI kan spela i denna process. Enligt huvudregeln ingås avtal enligt anbud och accept-modellen. I affärlivet finns dock handelsbruk, partsbruk, branschpraxis eller annan sedvana som kan göra att avtal mellan näringsidkare kommer till stånd på annat sätt, vilket innebär att parterna är fria att använda sig av AI som ett verktyg vid avtalsingåendet om de så önskar. Det är vanligt att kommersiella parter undertecknar ett skriftligt kontrakt där diverse rättigheter och skyldigheter för de olika parterna fastställs. Huruvida bundenhet uppkommer muntligt eller vid påskriften av kontraktet beror på vad parterna kommit överens om. Rättsverkningarna av avtalet är i slutändan något som påverkar avtalsparterna, inte den person (*eller det verktyg*) som utformat texten, eftersom de båda utför ett arbete efter andras direktiv.

Det är den givna viljeförklaringen och motpartens befogade tillit till denna som ligger till grund för vad som kan anses rättsligt bindande mellan parterna. Vilket innebär att det måste finnas en uttryckt vilja riktad till en specifik motpart för att ett avtal ska komma till stånd. Exakt när denna viljeförklaring blir bindande beror på vilka avtalsparter det rör sig om, men i kommersiella förhållanden spelar detta mindre roll eftersom parterna i förväg brukar enas om när avtalet mellan dem blir bindande (vanligtvis när båda parter skrivit på ett kontrakt).

AI-tekniken används idag till stor del som ett verktyg hos företag för att effektivisera och automatisera avtalsprocessen. Även om ett förslag på ett avtal är skapat med AI teknik innebär det inte att det är AI:ns vilja som ligger bakom förslaget utan AI:n står endast för analysen och arbetet bakom det givna förslaget.

För att kunna åta sig rättigheter och skyldigheter genom ett avtal krävs att det föreligger rättssubjektivitet och rättslig handlingsförmåga hos de olika parterna. I fråga om kommersiella avtal är parterna ofta juridiska personer och företräds då genom en ställföreträdare eller en fullmäktig. Det är dock fortfarande den juridiska personen som påverkas av rättsverkningarna av avtalet. AI-tekniken kan besitta människoliknande egenskaper och föra resonemang, analysera och fungera problemlösande, den kan alltså till mer eller mindre del fungera självständigt. I dagsläget finns dock inget stöd för AI som rättssubjekt, varken som fysisk eller

juridisk person. Eftersom AI inte kan ses som ett rättssubjekt utan enbart ett verktyg inom avtalsprocessen är det således inte AI-tekniken i sig som blir bunden av avtalet utan avtalet reglerar rättsförhållandet mellan parterna och rättsverkningarna påverkar endast avtalsparterna, inte AI:n som används i processen.

De svenska regelverken för avtalsslutande är dispositiva och det är just det faktum som gör det möjligt att anpassa reglerna om avtalsslutande i takt med samhällsutvecklingen. Parterna ges stor frihet att själva välja hur de vill ingå ett avtal och det finns inget som reglerar att teknik inte kan användas som ett verktyg under avtalsupprättandet. Om ett företag väljer att använda sig av AI-teknik som ett verktyg för att effektivisera sin process torde detta inte påverka de metoder som används för att söka efter den gemensamma partsviljan.

I takt med dagens utveckling kan man nästan förvänta sig att AI-teknik använts på ett eller annat sätt, men det ändrar fortfarande inte det faktum att det fortfarande krävs ett mänskligt handlande som ligger bakom användningen av tekniken. Även om det i praktiken kan tänkas vara fullt möjligt för en AI att på egenhand förhandla, skriva och ingå ett avtal så finns fortfarande inte det rättsliga stöd som krävs för att det ska anses som ett bindande avtal.

Dagens tolkningsmetoder fokuserar på parternas gemensamma vilja, hur parterna agerat vid upprättandet och genomförandet av avtalet, vilken bransch det rör sig om, bakomliggande praxis mellan parterna och såklart betydelsen av själva avtalstexten. Om en eller flera fysiska personer ligger bakom ett förslag på en avtalstext från den ena parten, så läses detta förslag av motparten, texten ändras om de inte accepterar innehållet, och slutligen landar parterna i en avtalstext som båda är bekväma med och anser ger uttryck för deras bakomliggande gemensamma vilja. Här sker också bundenheten, om parterna inte gjort bundenheten beroende av skriftlighet. Därefter brukar parterna (eller de som företräder parterna) skriva på ett kontrakt och i de fall bundenheten har varit beroende av ett påskrivet skriftligt kontrakt, så är det vid denna tidpunkt avtalet blir rättslig bindande för avtalsparterna.

Detta sker på liknande sätt om det är AI-teknik som ligger bakom förslaget på avtalstext. Den part vars AI skrivit texten läser med stor sannolikhet igenom denna text innan den föreslås till motparten. Om texten inte läses igenom och "godkänns" av en fysisk person innan den lämnas till motparten och det visar sig att texten innehåller något som inte stämmer överens med vad parten, vars AI skrivit texten, avsåg, torde det bli frågan om culpa in contrahendo och avtalet som kommit till stånd kommer att tolkas därefter.

I kommersiella förhållande spelar avtalstexten extra stor roll eftersom det i de flesta fall inte är de som skriver på avtalet som står för genomförandet av avtalet, utan detta brukar vara andra anställda på företaget. Avtalstexten är således ett viktigt underlag för många anställda. Skulle texten vara oklar bidrar detta till att utförandet kan bli felaktigt och en tvist uppstår. Vid tolkning av denna oklara text skulle i så fall samma faktorer vägas in vare sig AI-teknik används som ett verktyg i processen eller ej.

Eftersom AI-tekniken i dagsläget endast används som ett verktyg i avtalsprocessen spelar det mindre roll hur denna teknik använts. I dagsläget kommer AI:n inte stå för varken viljan bakom, ansvaret bakom, eller de rättsliga konsekvenserna av avtalet. Detta innebär således att avtalet kommer tolkas i enlighet med den svenska tolkningsläran och dess metoder och en bedömning av avtalsinnehållet kommer göras i varje enskilt fall med alla relevanta faktorer i det enskilda fallet i åtanke.

6 Avslutande kommentarer

Jag ser inga problem med att använda dagens tolkningsmetoder på avtal skrivna med hjälp av AI eftersom AI i dagsläget endast används som ett verktyg inom avtalsprocessen. Att spekulera kring huruvida ett avtal som enbart är skrivet av AI (dvs. med AI som avtalspart) ska tolkas är inte relevant i dagsläget eftersom det i arbetet fastställts att AI i skrivande stund inte har de förutsättningar som krävs för att ingå ett rättsligt bindande avtal på egen hand.

Eftersom syftet i detta arbete är att undersöka det idag gällande rättsläget (*de lege lata*) lämnar jag istället några avslutande kommentarer rörande framtiden.

Utgångspunkten är idag en subjektiv tolkningsmetod, som i de flesta fall sedan övergår i en objektiv tolkningsmetod. Den objektiva tolkningsmetoden är också subjektiv i den mening att den bygger på hur parten med fog uppfattat meningen med det som anbudsgivaren sagt eller skrivit.

Huruvida AI kan ha eller uttrycka en egen vilja är något som inte tagits upp i detta arbete eftersom det utan den diskussionen fastställts att AI inte är att räkna som ett rättssubjekt. I framtiden känns det dock fullt möjligt för AI att få rättssubjektivitet men det återstår att se. Skulle AI i framtiden räknas som ett rättssubjekt med rättslig handlingsförmåga skulle jag vilja påstå att de metoder som används idag i stor utsträckning hade kunnat appliceras även då. Helhetsbedömningen i det enskilda fallet spelar en stor roll och bristen på systematik inom områdets metoder gör det möjligt för en väldigt bred anpassning av dessa metoder. Problematiken ligger enligt min mening inte i tolkningslärans metoder utan i frågan rörande AI:s vilja och diverse ansvarsfrågor .

Komplexiteten med avtalstolkningen är enligt min mening det som ger områdets dess dragningskraft och definitivt det som gör området så omtalat i den juridiska litteraturen. När ett område inte, eller bara delvis regelförts, öppnar det upp för både problematik och möjligheter, vilket i sin tur bidrar till många olika åsikter och diskussioner inom området. Den svenska tolkningsläran ger möjligheter för domstolarna att applicera sina tolkningsmetoder på alla sorters avtal med faktorerna för det enskilda avtalet i åtanke. Jag ser därför en möjlighet för dagens tolkningsmetoder att kunna appliceras även för framtida avtal men en eventuell ny avtalspart, AI:n.

Källförteckning

Offentligt tryck

Propositioner

Prop. 1915:83, ”Förslag till lag om avtal och andra rättshandlingar på förmögenhetsrättens område”.

Prop. 2010/11:97, ”Slutande av avtal vid internationella löp av varor”.

Kommittéförslag

Obligationsrättskommitténs förslag till lag om avtal och andra rättshandlingar på förmögenhetsrättens område, lag om avbetalningsköp m.m., 1914.

Litteratur

Adlercreutz, Axel & Mulder, Bernard Johann. *Avtal*. 14 uppl. Stockholm: Wolters Kluwer, 2017.

Carlsson, Mia. Författningar. I *Finna rätt*, Bernitz, Ulf et. al., 95–123. Stockholm: Norstedts Juridik, 2023.

Ebers, Martin. Poncibò, Christina & Zoe, Mimi. *Contracting and contract law in the age of artificial intelligence*. Oxford: Hart publishing, 2023.

Flodgren, Boel. *Den svenska avtalslagen snart 100 år – ett välfungerande instrument för dagens ekonomiska liv?* Juridisk Tidskrift 2012–13 s. 14.

Hedwall, Mattias. *Tolkning av kommersiella avtal*. 2 uppl. Stockholm: Norstedts Juridik 2004.

Hellner, Jan. Hager, Richard & Persson, Annina H. *Speciell avtalsrätt II: Kontraktsrätt*. 7 uppl. 2 häftet. Allmänna ämnen. Stockholm: Norstedts Juridik, 2021.

Herre, Johnny & Johansson, Svante O. *Svensk rättspraxis: Avtals- och obligationsrätt 2005–2019, Om förmögenhetsrättsliga förpliktelsers uppkomst, innehåll och avveckling*. Svensk Juristtidning 2020 s. 821.

Persson, Ingemar. *Lag (1915:218) om avtal och andra rättshandlingar på förmögenhetsrättens område*, Karanov 2023-10-01 (JUNO).

Ramberg, Christina. *Avtalslagen 100 år*. SvJT 2015 s. 561.

Ramberg, Christina. *En ny avtalslag*. Svensk Juristtidning, 2011 s. 32.

Ramberg, Christina & Ramberg, Jan. *Allmän avtalsrätt*. 11 uppl. Stockholm: Norstedts Juridik, 2019.

Samuelsson, Joel. *Tolkningslärarens gåta*. Uppsala: Iustus Förlag, 2011.

Zetterquist, Ola. Begreppet Prejudikat. I *Juridiska grundbegrepp*, 2019, Dahlman, Christian & Wahlberg, Lena, s. 165–190. Lund: Studentlitteratur, 2019.

Internetkällor

AbeerH. Hur NLP i AI-skrivverktyg hjälper till att skriva innehåll. *Getgenie*. 2024-03-05.

<https://getgenie.ai/sv/nlp-in-ai-skrivverktyg/>

Europaparlamentet. Artificiell intelligens: Möjlighet och risker. *Europaparlamentet*. 2023-06-27.

<https://www.europarl.europa.eu/topics/sv/article/20200918STO87404/artificiell-intelligens-mojligheter-och-risker>

Europaparlamentet. Parlamentet antar banbrytande lag om artificiell intelligens. *Europaparlamentet*. 2024-03-13.

<https://www.europarl.europa.eu/news/sv/press-room/20240308IPR19015/parlamentet-antar-banbrytande-lag-om-artificiell-intelligens>

Europaparlamentet. Vad är artificiell intelligens och hur används det? *Europaparlamentet*. 2023-06-27.

<https://www.europarl.europa.eu/topics/sv/article/20200827STO85804/vad-ar-artificiell-intelligens-och-hur-anvands-det>

Karlsson, Johannes. Ett år gammal AI-jurist fyller kassan med 110 miljoner. *Dagens Industri*. 2024-05-16.

<https://www.di.se/digital/ett-ar-gammal-ai-jurist-fyller-kassan-med-110-miljoner/>

Lorelei. Artificiell intelligens i kontraktshantering: A Game Changer. *Toptut.com*. 2023-10-19.

<https://www.toptut.com/sv/artificial-intelligence-in-contract-management/>

Norstedts juridik, Karnov Group. Så här jobbar vi med AI. *Norstedts juridik, Karnov Group*. [u.å.].

https://www.nj.se/sa-har-jobbar-vi-med-ai?utm_campaign%5B0%5D=SENJ%20-%20B%20-%20AI%20leap&utm_campaign%5B1%5D=%7Bcampaignname%7D&utm_content%5B0%5D=AI%20landing%20page&utm_content%5B1%5D=166895007091&utm_medium%5B0%5D=cpc&utm_medium%5B1%5D=cpc&utm_source%5B0%5D=Google&utm_source%5B1%5D=google&utm_term=ai%20juridisk&gad_source=1&gclid=Cj0KCQjw_-GxBhC1ARIsADGgDjubeS8iLXaGAaPuwLfdIC_BOiwCtW8KVoGzd7Zo7NDAPm-CoM-1HosaAi17EALw_wcB

Ramberg, Christina. 1.3 Avtalsrättsliga principer. *Avtalslagen 2020*. 2022-07-12.

<https://www.avtalslagen2020.se/Section/1.3>

Rich, Beverly. How AI is Changing Contracts. *Harvard Business Review*. 2018-02-12.

<https://hbr.org/2018/02/how-ai-is-changing-contracts>

Roser, Max. The brief history of artificial intelligence: The world has changed fast – what might be next? *Our World in Data*. 2022-12-16.

<https://ourworldindata.org/brief-history-of-ai>

Sap. Vad är maskininlärning. *Sap*. [u.å.].

<https://www.sap.com/products/artificial-intelligence/what-is-machine-learning.html>

Svanberg, Carl-Henric. Nu avgörs Sveriges framtid. *Dagens Industri*. 2024-05-16.

<https://www.di.se/debatt/nu-avgors-sveriges-framtid/>

Wonderbunny, Leif. AI-baserad avtalsförhandling: Det nya sättet att hantera dina avtal. *Oneflow*. 2024-03-04.

<https://oneflow.com/se/blog/ai-baserad-avtalsforhandling/>

Rättsfallsförteckning

Högsta domstolen

NJA 1981 s. 522.

NJA 1992 s. 439.

NJA 2006 s. 638.

NJA 2007 s. 35.

NJA 2008 s. 733, ("Den överlåtna mäklarprovisionen")

NJA 2009 s. 672.

NJA 2010 s. 416.

NJA 2010 s. 559.

NJA 2010 s. 629.

NJA 2011 s. 600.

NJA 2012 s. 3.

NJA 2012 s. 597.

NJA 2012 s. 725.

NJA 2013 s. 271, ("Skadorna på Läckebys arbeten").

NJA 2014 s. 960, ("Det andra bolaget").

NJA 2015 s. 3.

NJA 2015 s. 741, ("Partneravtalet").

NJA 2017 s. 203, ("Kravmjölken").

NJA 2018 s. 301, ("NSAB-försäkringen").

NJA 2018 s. 834, ("Vitesunderlaget i ansvarsförsäkringen").

NJA 2022 s. 3, ("Svartöns pris").

NJA 2022 s. 574, ("Speditörpanten").

NJA 2022 s. 943, ("Omsättningsmålet").